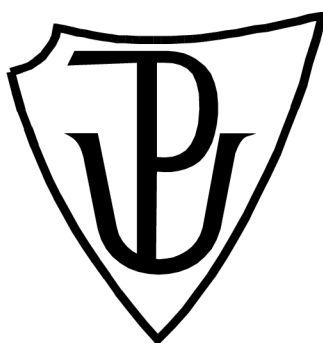

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra rozvojových a environmentálních studií

Libye: Dopady politického režimu na migraci

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:	Lenka Frýbová
Studijní program:	6702R004 Mezinárodní rozvojová studia
Studijní obor:	Mezinárodní rozvojová studia
Forma studia:	Prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Nikola Medová
Rok:	2021

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem nelegální migrace v Libyi. Analyzuje politickou situaci a možnosti migrace za vlády diktátora Muammara Kaddáfího a změny, které nastaly po jeho svržení. Dále zkoumá příčiny a důvody migračních toků, které přes Libyi vedou, zejména migrační trasu přes centrální Středomoří a jejich spojitost se současnou politickou situací ve státě. Závěrem zkoumá, jaká existují rizika pro uprchlíky, vliv migrace na státy Evropské unie a zároveň jak tyto státy spolupracují při hledání opatření zabývajících se omezením této nelegální migrace a rozebírá ji z právního hlediska.

Klíčová slova: Libye, Muammar Kaddáfí, migrace, migrační trasy, push a pull faktory, džamahiríja, zahraniční politika, Arabské jaro

Synopsis

The bachelor thesis deals with the topic of illegal migration in Libya. It analyzes the political situation and the possibilities of migration during the reign of dictator Muammar Gaddafi and the changes that took place after his overthrow. It also examines the causes and reasons of migratory flows through Libya, especially the migratory route through the central Mediterranean and their connection with the current political situation in the state. Finally, it examines the risks to refugees, the impact of migration on states of European Union and, at the same time, how these states cooperate in finding measures to reduce this illegal migration and analyzes it from a legal aspect.

Keywords: Libya, Muammar Gaddafi, migration, migration routes, push and pull factors, Jamahiriya, foreign policy, Arab spring

Děkuji své vedoucí Mgr. Nikole Medové za cenné rady, konstruktivní připomínky a pomoc při tvorbě této práce. Dále bych ráda poděkovala všem, kteří mě podporovali, jak v mém studiu, tak při vypracování této práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně s vyznačením všech použitých pramenů a spoluautorství. Souhlasím se zveřejněním bakalářské práce podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, ve znění pozdějších předpisů.

Ve Velkém Újezdě dne 04.06.2021

Frybová Lenka

Bibliografické údaje

Autor:	Lenka Frýbová
Název práce:	Libye: Dopady politického režimu na migraci
Typ práce:	Bakalářská
Pracoviště:	Katedra rozvojových studií
Studijní obor:	Mezinárodní rozvojová studia
Vedoucí práce:	Mgr. Nikola Medová
Rok obhajoby:	2021
Počet stran:	54
Přílohy:	0
Jazyk:	Český

Bibliographical information

Autor:	Lenka Frýbová
Title:	Libya: Impact of the political situation on migration
Type of thesis:	bachelor thesis
Department:	Department of Development and Environmental studies
Study field:	International Development Studies
Supervisor:	Mgr. Nikola Medová
Year of presentation:	2021
Number of pages:	54
Supplements:	0
Language:	Czech

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lenka FRÝBOVÁ**
Osobní číslo: **R180287**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Téma práce: **Libye: Dopady politického režimu na migraci**
Zadávající katedra: **Katedra rozvojových a environmentálních studií**

Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se zabývá tématem nelegální migrace v Libyi. Analyzuje politickou situaci a možnosti migrace za vlády diktátora Muammara Kaddáfího a změny, které nastaly po jeho svržení. Dále zkoumá příčiny a důvody migračních toků, které přes Libyi vedou, zejména migrační trasu přes centrální Středomoří a jejich spojitost se současnou politickou situací ve státě. Závěrem zkoumá jaká existují rizika pro uprchlíky, vliv migrace na státy Evropské unie a zároveň jak tyto státy spolupracují při hledání opatření zabývajících se omezením této nelegální migrace a rozebírá ji z právního hlediska.

Rozsah pracovní zprávy: **10-15 tisíc slov**
Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

HAMOOD, Sara. African transit migration through Libya to Europe: The human cost. [online] Cairo: The American university in Cairo 2006.
SILVESTRI, Simonetta. The conflict resolution, security and state-building process in Libya. [online]. ISSN: 2365-8592.
Consilium. Trasa přes centrální Středomoří. [online].
KREJČÍ, Václav. Migrace z Afriky do Evropy. Člověk v tísni.
Ministerstvo vnitra ČR. Zpráva o situaci v oblasti migrace z 31.10.2017. [online].
CUSUMANO, Eugenio. The sea as humanitarian space: Non-governmental Search and Rescue dilemmas on the Central Mediterranean migratory route. [online].
CRAWLEY, Heaven, JONES, Katharine, McMAHON, Simon, DUVELL, Franck a SIGONA Nando. Unpacking a rapidly changing scenario: Migration flows, routes and trajectories across the Mediterran. Coventry University: Centre for Trust, Peace and Social Relations. [online].
TOALDO, Mattia. Migrations through and from Libya: A Mediterranean challenge. [online].
MAGHUR, Azza. Highly-skilled migration (Libya): Legal aspects. [online].
HAMMOND G., Timothy. The Mediterranean migration crisis. [online].

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Nikola Medová**
Katedra rozvojových a environmentálních studií

Datum zadání bakalářské práce: 3. května 2020
Termín odevzdání bakalářské práce: 25. dubna 2021

L.S.

doc. RNDr. Martin Kubala, Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 3. května 2020

Obsah

Anotace.....	2
Synopsis	3
Bibliografické údaje	5
Bibliographical information	6
Obsah.....	9
Seznam obrázků	11
Seznam tabulek	11
Seznam použitých zkratk.....	11
Úvod.....	12
Cíle a metodologie	13
1. Teoretické aspekty práce.....	14
1.1 Zhroucený stát	14
1.2 Migrační trasa	15
1.3 Push a pull faktory	15
2. Geograficko-politická charakteristika Libye	18
2.1 Geografická charakteristika	18
2.2 Obyvatelstvo a náboženství	19
2.3 Politický systém.....	20
2.4 Hospodářství a nerostné bohatství	21
3. Politická situace za vlády Muammara Kaddáfího.....	22
3.1 Vláda Muammara Kaddáfího (1969 – 2011).....	22
3.2 Charakteristika režimu.....	23
3.3 Ideologie	25
3.3.1 Zelená kniha	25
3.4 Džamahíríja	26
3.5 Zahraniční a imigrační politika.....	28

3.5.1	Libye a arabské státy	28
3.5.2	Libye a subsaharská Afrika	29
3.5.3	Libye a Sovětský svaz	29
3.5.4	Libye a otázka podpory terorismu.....	30
3.5.5	Libye po zrušení sankcí OSN.....	31
3.5.6	Imigrační politika Libye do roku 2011	32
3.6	Arabské jaro a pád režimu	33
3.6.1	Arabské jaro	33
3.6.2	Občanská válka (2011).....	33
3.6.3	Zahraniční vojenská intervence.....	35
3.6.4	Pád režimu	35
3.7	Následky pádu režimu	36
3.7.1	Proces dezintegrace	36
3.7.2	Imigrační politika Libye po roce 2011	36
4.	Migrační trasy	38
4.1	Severní trasa či Trasa přes Centrální Středomoří	38
4.2	Sinajská trasa	40
4.3	Východní trasa.....	41
4.4	Jižní trasa	42
4.5	Západní trasa.....	44
5.	Legitimita migrace	46
5.1	Evropská unie a migrační právo	46
5.2	Imigrační politika Itálie	47
5.3	Imigrační politika Řecka	47
	Závěr.....	48
	Seznam literatury.....	50

Seznam obrázků

Obrázek 1 - Jak fungují push a pull faktory (Indumathi, Krishnakumar, 2014; vlastní zpracování)	16
Obrázek 2 - Graf vývoje populace (data: Světová Banka, 2019; vlastní zpracování).....	19
Obrázek 3 - Trasa přes Centrální Středomoří (Marchand et al., 2017; Krejčí 2016; vlastní zpracování).....	39
Obrázek 4 - Sinajská trasa (Marchand et al., 2017; Krejčí, 2016; vlastní zpracování).....	40
Obrázek 5 - Východní trasa (Marchand et al., 2017; vlastní zpracování).....	42
Obrázek 6 - Jižní trasa (Marchand et al., 2017; vlastní zpracování).....	43
Obrázek 7 - Západní trasa (Marchand et al., 2017; Krejčí, 2016; vlastní zpracování)	44

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Srovnání počtu překročení na migračních trasách mezi lety 2009 a 2020 (Frontex, 2021; MMC, 2020; Marchand et al, 2016; vlastní zpracování)	45
--	----

Seznam použitých zkratk

CIA – Central Intelligence Agency (*Ústřední zpravodajská služba*)

eMS – Elektrický meteorologický slovník

EU – Evropská unie

IOM – International Organization for Migration (*Mezinárodní organizace pro migraci*)

MMC – Mixed Migration Centre (*Centrum smíšené migrace*)

Oxfam - Oxford Committee for Famine Relief (*Oxfordský výbor pro pomoc při hladomoru*)

RRV – Rada revolučního velení

SAG – South Africa Government (*Jihoafriická vláda*)

SB – Světová Banka

SSSR – Sovětský svaz socialistických republik, Sovětský svaz

UNHCR - United Nations High Commissioner for Refugees (*Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky*)

USA – United States of America (*Spojené státy americké*)

Úvod

Libye je vnímána pouze jako problém v rámci otázky migrační krize a na její historii a na to, čemu krize předcházela, už není kladen takový důraz. Ráda bych touto prací vyvrátila tento poznatek, přivedla historii Libye zpět do povědomí společnosti a přiblížila čtenářům politickou situaci a otázku migrace za vlády Muammara Kaddáfího a po jeho svržení.

První kapitola je věnována odborné terminologii, základním a důležitým pojmům, které s prací a daným tématem souvisí. Jedná se především o pojem zhroucený stát, kterým se Libye stala a pojem migrační trasa, který souvisí se čtvrtou kapitolou. Na konci kapitoly jsou vysvětleny tzv. push a pull faktory, jejich rozdělení a příklady. Tyto faktory ovlivňují rozhodnutí jedince o migraci.

Druhá kapitola se podrobně věnuje obecným informacím o Libyi. Je zde popsána její geografická a demografická charakteristika, vyznávané náboženství, politický systém, hospodářství a nerostné bohatství.

Třetí kapitola podává základní informace o Muammaru Kaddáfím, a to o jeho životě. Dále je zde popsána politická situace za jeho vlády, a to zejména charakteristika a ideologie tohoto režimu, vytvoření státního zřízení džamahíríja a orientace zahraniční politiky. Závěr kapitoly je věnován revolucím v arabském světě známým jako „Arabské jaro“, a s tím souvisejícímu pádu Kaddáfího režimu a vzniklých následků v oblasti libyjské politiky.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na nejvýznamnější migrační trasy, vedoucí zejména přes zhroucenou Libyi. Jedná se především o trasu vedoucí přes Centrální Středomoří. Jsou zde zmíněny i ostatní migrační trasy vedoucí z oblasti Afrického rohu a Západní Afriky a to: Sinajská trasa, Východní trasa, Jižní trasa a Západní trasa.

Pátá kapitola zkoumá, jaké existují právní předpisy upravující migraci v rámci Evropské unie a jaká existují rizika pro uprchlíky. Dále se zabývá imigrační politikou a s ní souvisejícími zákony ve státech nejvíce postižených migrací z Afriky - v Itálii a Řecku.

Cíle a metodologie

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat a analyzovat politickou situaci v Libyi za vlády Muammara Kaddáfího a změn, nastalých po jeho pádu s návazností na nelegální migraci přes Libyi. S touto migrací jsou spojené další politické a socioekonomické aspekty, jako jsou například diskriminace, státní represe či konflikty mezi občany. Práce popisuje historické souvislosti, které byly součástí Kaddáfího vlády.

Jsou stanoveny tyto výzkumné otázky a podotázky, na které se práce bude snažit hledat odpovědi:

- Jaká byla politická situace v Libyi za Kaddáfího vlády a po jeho pádu?
 - Jaký vliv měla Kaddáfího vláda na migraci?
- Na jaké státy byla zaměřena zahraniční politika Libye?
 - Jak se tyto zahraniční vztahy změnily?
 - Jaké bylo postavení Libye v otázce podpory terorismu?
- Jaké migrační trasy vedou z Afriky do Evropy?
 - Která z nich je nejexponovanější?
- Jaké je postavení Evropské unie k migrační krizi?
 - Jaká je imigrační politika Řecka a Itálie?

Metody užitá v této práci jsou zejména kompilace, která se skládá ze sbírání či shromažďování dat z různých zdrojů a publikací, ať již písemných či elektronických. Dále byla užitá analýza nasbíraných dat a byla vybrána právě ta data, která souvisejí s prací. Poslední metodou použitou v této práci je literární rešerše.

Předkládaná data jsou přebírána zejména z akademických článků a knižních publikací. Nejaktuálnější publikací věnující se Libyi je kniha od autora Eduarda Gombára, českého historika, arabisty a islamologa, *Dějiny Libye*, vydaná roku 2015, popisující situaci v Libyi do června 2014. Problematice v Libyi se již věnoval dříve, ve své publikaci - *Dramatický půlměsíc: Sýrie, Libye a Írán v procesu transformace* – vydané roku 2001. Mezi další publikace se řadí kniha - *Arabské jaro: historické a kulturní pozadí událostí na Blízkém východě* – vydanou autorem Milošem Mendelem. Mezi elektronické zdroje dat patří především databáze IOMu, Frontexu, MMC, Světové Banky a americké zpravodajské služby, známé jako CIA.

1. Teoretické aspekty práce

V první kapitole této práce je nutné si vysvětlit základní a důležité pojmy na nichž je práce založena. Jedná se o odbornou terminologii, která s danou problematikou velice úzce souvisí. Jako první bude definován pojem zhroucený stát jímž se Libye stala, poté to budou pojmy jako je migrační trasa a push a pull faktory, na kterých je založeno rozhodování obyvatel o migraci.

1.1 Zhroucený stát

Prvním z pojmů je tzv. zhroucený stát, v anglickém jazyce nazýván jako *failed state* nebo *collapsed state*. Nejčastěji přijímanou definicí je ta, kterou předložil I. W. Zartman ve své knize *Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority*, kde uvedl, že zhroucený stát je když: „základní funkce státu již nejsou zřejmé“. (Zartman, 1995)

Pro tyto státy je tedy charakteristická absence základních funkcí, jež Zartman vymezil takto:

- Správa vnitřních procesů státu
- Zajištění bezpečnosti
- Výkon a udržení si svrchovanosti

Max Weber uvádí definici zhrouceného státu takto: „stát je lidské společenství, které (úspěšně) požaduje monopol na legitimní použití fyzické síly na daném území“ kdy „právo na použití fyzické síly je připisováno jiným institucím nebo pouze jednotlivcům do jaké míry to stát povoluje“. (Weber, 1978, s. 56)

Mezi nejčastější znaky zhroucených států dále patří: boje mezi centrální vládou a jinými skupinami (náboženské, milice), chudoba, hlad, ztráta vlivu občanů na fungování státu, obchod s drogami a vysoká inflace. Tyto znaky se kumulují a vzájemně se podporují. Nelze proto říct, že stát, ve kterém se vyskytuje jeden z těchto znaků, je státem zhrouceným. (Humplíková, 2009)

Zhodnocení států a jejich kategorizaci provádí americký fond Fund for Peace ve spolupráci s časopisem *Foreign Policy*, jež každoročně vydávají seznam 177 suverénních států zahrnující kompletní zhodnocení funkčnosti a úspěšnosti států. Fund for Peace stanovil 12 kritérií – 2 ekonomické, 6 politických a 4 společenské, která se používají při posuzování úspěšnosti jednotlivých států. Mezi ekonomická kritéria řadíme ekonomickou nerovnost a ekonomický pokles, mezi politická patří veřejné služby, mocenské elity, kriminalita státu, zahraniční

intervence, bezpečnostní aparát a lidská práva, ke společenským se řadí demografická úspěšnost, útlak, uprchlictví a legalita extrémistických skupin. (Humplíková, 2009)

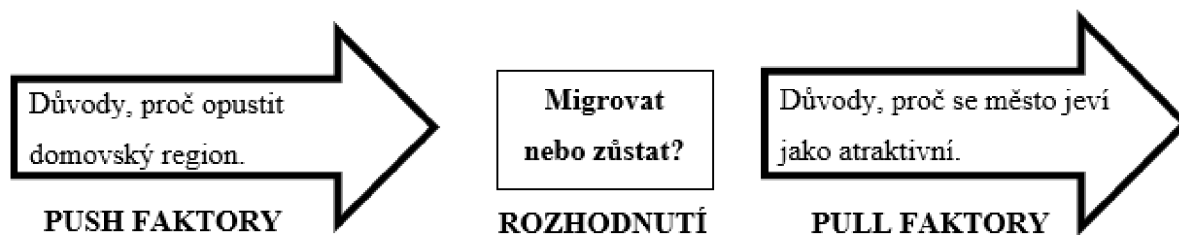
1.2 Migrační trasa

Migrační trasa je trasa či souhrn tras (cest), po které se, prostřednictvím uzlů v tranzitních oblastech, migranti a uprchlíci pohybují ze země původu do země určení. Často cestují smíšenými migračními toky (European Commission, 2020). Občané afrických států se do Evropy dostávají dvěma trasami, které se odvíjejí od části kontinentu, ze které prchají. První trasa vede z tzv. Afrického rohu. Tato migrace je velice různorodá a trasy, které odtud vedou, lze popsat jako Severní trasu či Trasu přes Centrální Středomoří, Sinajskou trasu, Východní trasu a Jižní trasu. Druhá trasa vede ze západu Afriky a je obecně označována jako Západní trasa. (Marchand et al., 2017).

1.3 Push a pull faktory

V souvislosti s příčinami migrace hovoříme o modelu push-pull („push-pull theory“, česky též teorie tlaku a tahu), jednoho z nejpoužívanějších teoretických konceptů, jehož základy byly navrženy E. G. Ravensteinem na konci 19. století (formulace tzv. zákonů migrace - článek The Laws of Migration, 1889) a samostatná teorie vypracována v 60. letech (Palát, 2014). Do tohoto modelu spadají tzv. push a pull faktory. Push faktory jsou negativními okolnostmi země původu, jež tlačí danou osobu k odchodu. Na druhé straně pull faktory jsou pozitivní faktory a podněty, jež lákají emigrovat do dané země a danou osobu tedy přitahují. (Eurostat, 2000)

Push a pull faktory jsou velice úzce propojeny a logicky na sebe navazují, avšak, z pohledu afrického obyvatelstva, jsou push faktory velice dobře identifikovatelné, protože každý jedinec by měl zvládnou rozhodnout situaci ve své rodné zemi. Pull faktory jsou, kvůli nedostatečnému vzdělání obyvatelstva, mnohem rizikovější. Afričané často nemají informace o situaci v Evropě. (Krejčí, 2016)

Obrázek 1 - Jak fungují push a pull faktory (Indumathi, Krishnakumar, 2014; vlastní zpracování)

Castelli (2018) vymezil pro tyto faktory tři úrovně. První úroveň je makro úroveň, která je převážně mimo kontrolu jednotlivců, zahrnující významné demografické, politické, sociokulturní, enviromentální a ekonomické motivy. Druhou z nich je mezoúroveň, která je úzce spjata s jednotlivci, ale stále je mimo jejich kontrolu. Jsou zde zahrnuty komunikační technologie, právní systém a sounáležitost k určité skupině. Třetí a poslední úroveň je mikroúroveň, která tvoří jedince jako takového, jeho charakteristiku a postoj. Zde nalézáme faktory jako věk, etnicita, majetek, náboženství nebo osobní přístup k migraci. Každý jedinec proto musí zvážit všechny tyto faktory a motivy a na jejich základě se rozhodne migrovat nebo zůstat ve své rodné zemi.

Prvními faktory ovlivňujícími migraci jsou **demografické faktory**. Do této skupiny řadíme například rozdíly v míře populačního růstu, kdy zvyšující se přirozený přírůstek na venkově značí stěhování se do městských oblastí, či manželství, kdy v arabských zemích jsou ženy zvyklé následovat své muže. (Indumathi, Krishnakumar, 2014)

Dále je migrace motivována **ekonomickými faktory**, které v rozvojových zemích tvoří zejména nízký příjem a nezaměstnanost v oblasti zemědělství. Tyto faktory jsou v těchto zemích považovány za základní push faktory. Mezi hlavní ekonomické faktory patří zejména nedostatek pracovních nabídek a nedostatečný rozvoj (nedostatek příležitostí pro pokrok a kariérní růst), nízká produktivita, chudoba a přírodní pohromy (Indumathi, Krishnakumar, 2014). Výsledkem výskytu jednoho či více z těchto faktorů je migrace za účelem získání nových, lépe placených pracovních míst, vymanění se z chudoby a špatné životní situace.

Dalšími významnými faktory jsou **sociokulturní faktory**. Mezi sociální faktory můžeme zařadit konflikty v rodině či dospívání a následné hledání nezávislosti zejména u mladé generace. Řadí se sem ale také diskriminace, a to jak v oblasti pohlaví, postavení ve společnosti a etnického původu, tak v oblasti vzdělávání, nedostupnosti lékařské pomoci a pracovních příležitostí. Mezi kulturní faktory můžeme zařadit lepší podmínky z hlediska

komunikačních technologií (pokrytí internetovým a mobilním připojením, televize), možnosti sociálního využití (kina, herny, bary) a vzdělávání. (Indumathi, Krishnakumar, 2014)

Mezi další faktory patří **faktory enviromentální**. Prostředí, v němž člověk žije, bylo vždy jakousi hybnou silou migrace. Dopad klimatických změn a rychle se zhoršující situace některých přírodních podmínek nepříznivě ovlivňuje život jedince či komunity a lidé tak často utíkají před těmito přírodními katastrofami do jiných míst v zemi i mimo ni. Environmentální problémy dělíme do dvou skupin. První z nich jsou ty, ke kterým dochází v souvislosti s postupnými událostmi a procesy jako jsou například degradace půdy, vzestup hladiny moře a rostoucí teploty. Druhou skupinou jsou ty, ke kterým dochází v souvislosti s náhlými událostmi a procesy, jako například hurikány, cyklóny, povodně a bouře, které zhoršují nepříznivé podmínky klimatu a tím přispívají ke zhoršování životního prostředí. Mezinárodní organizace pro migraci (IOM) uvádí, že *„Enviromentální migranti jsou osoby, nebo skupiny osob, které jsou z důvodu náhlých nebo postupných změn v prostředí, které nepříznivě ovlivňuje jejich životy nebo životní podmínky, povinny opustit své domovy nebo se tak rozhodnout, ať již dočasně nebo trvale a kteří se pohybují buď v rámci své země, nebo mimo ni. (do zahraničí)“* (IOM, 2007) Tato definice je záměrně flexibilní, aby zohlednila různorodost škály populačního pohybu způsobenou jakýmkoliv typem environmentálního faktoru. Očekává se, že změna klimatu zhorší extrémní povětrnostní jevy, a to by znamenalo více lidí „v pohybu“ a tudíž zvýšenou migraci. (IOM, 2020)

Kromě ekonomických, sociokulturních, demografických a enviromentálních faktorů mohou migraci ovlivnit také **politické faktory**. Motivy vedoucí k nedobrovolnému odchodu, jsou interpretovány zejména jako strach z obecného násilí (diskriminace), státní represe (perzekuce), politická nestabilita, válka nebo konflikt ohrožující stát a bezpečnost jeho obyvatel (Castelli, 2018; Indumathi, Krishnakumar, 2014). To platí zejména ve státech, kde dochází k častým občanským nepokojům (až válkám), politické nestabilitě a ztrátě národní identity. Tyto faktory mohou vytvořit příznivé podmínky pro organizovaný zločin (včetně obchodování s lidmi) a to může zapříčinit narušení komunitního života obyvatelstva s jeho ochranným rámcem a následnou migraci. Toto činí obyvatele velice zranitelné vůči dalšímu vykořisťování (Indumathi, Krishnakumar, 2014).

2. Geograficko-politická charakteristika Libye

V druhé kapitole se práce věnuje přiblížení geografické a politické charakteristiky Libye. Zaměřena je zejména na oblast geografickou, demografickou¹, dále na náboženství, politický systém státu, jeho hospodářství a nerostné bohatství.

2.1 Geografická charakteristika

Libye je pevninským státem nacházejícím se v severní části Afriky, řadícím se mezi země muslimského světa. S rozlohou 1 759 541 km² je čtvrtým největším státem Afriky a 16. největším státem světa (Zeměpis 24.cz). Avšak až 98 % této rozlohy tvoří pouště (Dankovičová, 1980). Sousedí se šesti státy, přičemž, celková délka hranic je 4 339 km. (CIA, 2021) Na východě sousedí Egyptskou arabskou republikou (1 115 km), na jihovýchodě se Súdánskou republikou (382 km), na jihu s Čadskou republikou (1 050 km) a Nigerskou republikou (342 km) a na západě s Alžírskou demokratickou lidovou republikou (989 km) a Tuniskou republikou (461 km) (CIA, 2021). Severní hranici pak tvoří Středozemní moře.

Tvoří ji tři historické regiony – Tripolsko, Fezzán a Kyrenaika, jež se vyvíjely samostatně.

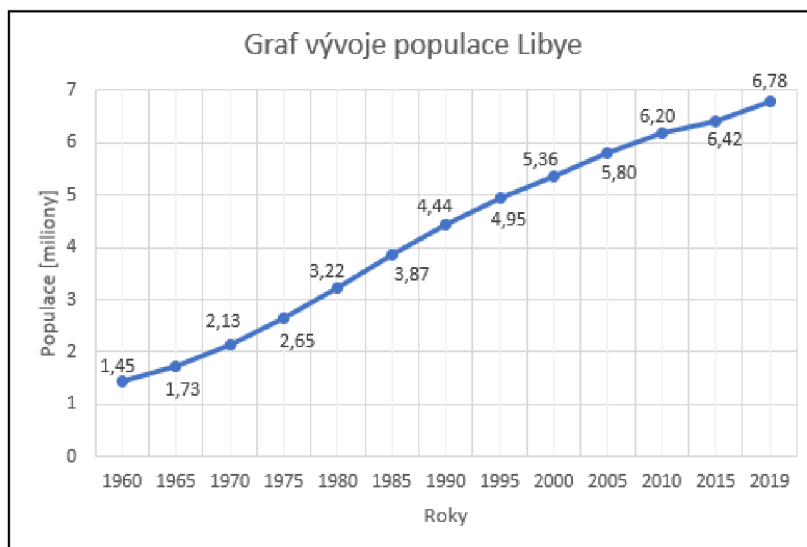
Vodní zdroje zde tvoří především Středozemní moře a systém oáz, které se na území nacházejí. Oázy, ale zdaleka nepokrývají spotřebu pitné a užitkové vody ve státě. Libye tak trpí obrovským nedostatkem vody, a navíc se v Libyi nenachází žádné trvale tekoucí řeky. Hlavním zdrojem pitné vody jsou proto podzemní vody a prameny známé jako artézské vody, které jsou čerpané pomocí artézských studní. Prameny nacházející se blízko povrchu vytvářejí výše zmíněné oázy. (Gombár, 2015)

Podnebí Libye je převážně tropického pouštního rázu. U Středozemního moře se mění na podnebí středomořské, jež se podle Köppenovy klasifikace klimatu vyznačuje jako mírné dešťové klima s teplým suchým létem. Léto v Libyi je podmíněno posunem subtropických anticyklón do vyšších zeměpisných šířek (eMS, 2017).

¹ obyvatelstvo a jeho složení

2.2 Obyvatelstvo a náboženství

Celkový počet obyvatel se odhaduje okolo 6 milionů. Nejnovější informace, roku 2019, udávají počet 6 777 452 obyvatel (SB, 2019). Dle počtu obyvatel se řadí na 108. místo na světě, a zároveň se řadí mezi státy s vysokým přirozeným přírůstkem obyvatel. Zajímavá statistika tohoto vysokého přírůstku je ta, kterou uvedl E. Gombár ve své knize Dějiny Libye. Ta uvádí, že: „zatímco počátkem 20. století žilo na libyjském území přibližně 800 000 obyvatel a v roce 1956 populace dosáhla počtu 1 091 830, v roce 1973 to bylo již 2 249 000 a v roce 2013 celkem 6 002 347 obyvatel.“ Od roku 2011 se však data o počtu obyvatel rozcházejí. Zatím co Gombár ve své knize tvrdí, že počet obyvatel byl 6 002 347, údaje ze Světové Banky hovoří o počtu 6 320 359 obyvatel. I přes to, že se data rozcházejí, toto značí opravdu rapidní nárůst obyvatel, který je zapříčiněný silnou migrací, převážně ze Subsaharské Afriky a Blízkého východu, a také sezónní migrací. Z arabských a evropských zemí míří do Libye migranti za prací.

Obrázek 2 - Graf vývoje populace (data: Světová Banka, 2019; vlastní zpracování)

Obyvatelstvo Libye je obecně označováno jako arabské. Ve skutečnosti však v 7. století došlo k prolínání původních berberských obyvatel s přistěhovalci z arabských kmenů. Následně přijali nejen arabský jazyk, ale i jejich kulturu. V západní Libyi, zejména v Tripolsku, stále žijí zbytky berberské populace. Tito obyvatelé, tvořící asi 4% populace Libye, stále používají zenátský dialekt berberštiny (Gombár, 2015).

Oficiálním jazykem je arabština. Obyvatelé zde však hovoří mnoha místními dialekty. V Libyi se jedná o tzv. „libyjský dialekt“. Berbeři používají své berberské dialekty, z nichž

jeden byl zmíněn výše. Tyto libyjsko-berberské dialekty se řadí do skupiny semitohamitských jazyků.

Vzhledem ke geologické charakteristice zmíněné v úvodu kapitoly, je velká část obyvatelstva soustředěna v přímořské oblasti, na severu země. Z tohoto důvodu se zde nacházejí největší města a také hlavní město Tripolis. Druhým největším městem je Benghází, nejdůležitější libyjský přístav. (Gombár, 2015)

2.3 Politický systém

Libye je v současné době parlamentní republikou. Politická situace je ale po svržení Kaddáfího velice komplikovaná.

Proměny politického systému lze ve stručnosti charakterizovat změnami jejího názvu. Název „Libye“ byl, v době starověkého Řecka, obecně používán pro celé území severní Afriky, nacházejícího se západně od Egypta. Poté byl tento název po dlouhou dobu zapomenut. Tento pojem byl opět zaveden počátkem 20. století, kdy byla „Libye“ kolonizována Italy. Ti tento pojem využívali zejména pro označení dobytých osmanských kolonií, které nabyli v tripolské válce 1911 – 1912. Oficiálně byl název Libye vyhlášen roku 1934 a označoval tři doposud separátně spravované provincie, jež byly nyní sjednoceny pod jedním generálem. Po získání nezávislosti v roce 1951 byl nově vzniklý stát nazván Spojené království Libye (*Al-mamlaka al-libija al-muttahida*) a roku 1963 přejmenován na Libyjské království (*Al-mamlaka al-libija*). V roce 1969 byla monarchie svržena a nově nastolený revoluční režim zavedl název Libyjská arabská republika (*Al-džumhúrija al-arabija al-libija*), význam tohoto přechodu bude popsán níže. Roku 1977 byl název státu opět změněn na Libyjská arabská lidová socialistická džamáhírja (*Al-džumhúrija al-arabija al-libija aš-šabija al-ištirákija*). Po americkém bombardování v roce 1986 byl vyhlášen název Velká libyjská arabská lidová socialistická džamáhírja (*Al-džumhúrija al-arabija al-libija aš-šabija al-ištirákija al-uzmá*). Nyní je stát oficiálně označován jako Stát Libye (*Dawlat Libijá*). (Gombár, 2015) Termín džamáhírja, který se objevuje ve dvou výše zmíněných názvech bude podrobněji popsán dále v práci.

Důležitou změnou v politickém systému byl přechod od království k republice, jenž byl zmíněn výše. Toho roku byla vyhlášena provizorní ústava prohlašující Libyi za „*svrchovanou demokratickou a svobodnou arabskou republiku, nedílnou součást arabského národa*“. V této ústavě byl také definován cíl politiky Libye, a to jako boj za úplné sjednocení arabských států.

Nejblíže tomuto cíli byla Libye v roce 1971, kdy se stala členem Svazu arabských republik, jehož existence však, díky politickým sporům a zhoršujícím se vztahům mezi členskými zeměmi, zůstala pouze na slovním vyhlášení, nikoliv písemném. Lze tedy říci, že tento Svaz nikdy neexistoval, protože nedošlo k vytvoření institucí, které by byly společné pro všechny členy. (Dankovičová 1980)

2.4 Hospodářství a nerostné bohatství

Hlavním finančním zdrojem Libye je těžba zemního plynu a ropy. Výnosy z těžby a prodeje těchto surovin tvoří přibližně 98 % státních příjmů (Dankovičová, 1980). Před objevením bohatých ložisek ropy patřila Libye, vzhledem ke geografickým podmínkám, mezi nejzaostalejší a nejchudší arabské země. Podobně jako většina arabských států vstoupila Libye roku 1962 do Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC) (Gombár, 2015).

Vzhledem ke geografickým podmínkám zmíněným výše, je k hospodářství vhodných pouze 5 % z celkové rozlohy země, přičemž pouze 0,5 % je obděláváno. Úrodná půda se nachází při pobřeží Středozemního moře, v pohoří severního Tripolska a Kyrenaiky a v oblastech oáz (Gombár, 2015). Pěstují se zde zejména obiloviny, luštěniny a zelenina. Mezi další plodiny můžeme zařadit citrusy, datle, fíky, vinnou révu, olivy a trávu halfa². Dobytek chovají zejména kočovníci a patří sem ovce, buvoli, velbloudi a krávy. Je zde významný rybolov. Loví se zde zejména tuňáci a sardinky a těží se zde korál (Bahbouh, 1993).

V oblasti průmyslu je velice důležitá domácí výroba, která se týká tvorby výšivek, výroby keramiky, tkaní látek a koberců a zpracování kožešiny. V továrnách se zpracovává ovoce, zelenina, již zmíněný druh trávy halfa a lisuje se zde olej. (Bahbouh, 1993)

² místní druh trávy

3. Politická situace za vlády Muammara Kaddáfího

V této kapitole bude popsána vláda Muammara Kaddáfího, včetně charakteristiky jeho režimu, ideologie, Zelené knihy, vysvětlení pojmu džamahírija, nastínění zahraniční politiky a pád jeho vlády spojený s arabským jarem. Na konci kapitoly bude také popsán proces dezintegrace Libye a změny v imigrační politice jako následek pádu režimu.

Muammar Mohammed Abu Minyar al-Kaddáfí se narodil 7. června 1942 ve městě Syrta na severu Libye, jež byla do roku 1951 italskou kolonií (Patay, 2019). Od raného věku se projevoval nadměrnou inteligencí, od šestnácti let se začal zajímat o politiku a účastnil se pravidelných demonstrací proti králi (Nekola, 2015). Základní školu absolvoval v Misurátě, v roce 1961 však byl, pro nežádoucí politické aktivity, vyloučen. Toho roku proto nastoupil na Libyjskou vojenskou akademii v Bengházi a roku 1965 nastoupil na dodatečný výcvik do Královské vojenské akademie v britském městě Sandhurst, kde získal hodnost důstojníka. Při svém vojenském výcviku se učil tvrdosti a poslušnosti. Díky stáží na území Itálie a Velké Británie u něj vzrostl odpor k evropské civilizaci, imperialismu a kolonialismu. V těchto státech viděl zkorumpovanou politiku a utlačování muslimů (Nekola, 2015). V roce 1966 se vrátil do Libye a byl jmenován důstojníkem zvláštních jednotek (Telička, 2013). Dále se angažoval v Organizaci svobodných unionistických důstojníků založené v roce 1964 (Gombár, 2015).

3.1 Vláda Muammara Kaddáfího (1969 – 2011)

Muammar Kaddáfí se k moci dostal po státním převratu. Skupina, vystupující pod názvem Organizace svobodných unionistických důstojníků, pod Kaddáfího velením uskutečnila 1. září 1969 vojenský převrat označovaný kódovým označením jako „operace Jeruzalém“ (Gombár, 2015). Tato akce byla důkladně naplánována. Proběhla za nepřítomnosti libyjského krále Irdise I., který v inkriminovanou dobu pobýval na léčení v Řecku, a nejvyšších vojenských činitelů. Nebyl proto kladen téměř žádný odpor (Telička, 2013). Povstalci obsadili hlavní strategické body země nacházející se ve městech Tripolis a Bengházi. V Tripolisu šlo především o Královský palác a město jako takové a v Bengházi o palác Al-Manar a kasárny Qár Júnis. Dalším důležitým cílem byly kasárny nedaleko města al-Bajdá. Monarchie a mystický řád Sanúsíja, z něhož pocházela vládnoucí dynastie, byly zrušeny. Libye byla vyhlášena Libyjskou arabskou republikou a byl zde nastolen autoritativní režim Muammara Kaddáfího (Gombár, 2015).

3.2 Charakteristika režimu

Velkou revolucí z 1. září 1969 nastal v zemi Kaddáfího autoritativní režim - diktatura. Tento režim byl založen, a především ovlivněn těmito oblastmi:

- islám
- tribalismus - libyjské kmenové tradice
- socialismus
- panarabismus, arabský nacionalismus
- protekce, klientelismus

Kaddáfí zachovával v legislativě islámské principy. Islám je náboženství, které v Libyi vyznává 97 % obyvatelstva (CIA, 2021). Vliv tohoto náboženství je velice silný. (Sardar, 2004). Muslimský náboženský a duchovní život je založen na tzv. pěti pilířích islámu, které jsou základem života každého muslima. Jedná se o následující povinnosti: vyznání víry (šaháda), náboženská daň (zakát), pout' do Mekky (hadždž), modlitba (salát – konající se pětkrát denně) a půst v měsíci ramadánu – devátém měsíci muslimského roku (sawm) (Kropáček, 2011).

Tribalismus neboli „qabaliya“ označuje metody sociální organizace prostřednictvím společného původu a rodinné linie. V historii se však v Libyi vyvinulo mnoho různých kmenů s mnoha malými enklávami, rozmístěnými po celém území státu. To bylo způsobeno migrací arabských kmenů. Rodiny, které se navzájem spojily sňatky, ekonomické výměny či spolupráce v oblasti migrace, byly považovány za nově vytvořené kmeny. Kromě vzniklých ekonomických a kulturních rozdílů se mezi kmeny vytvořila určitá hierarchie a toto uspořádání umožnilo Libyjcům udržovat více obchodních vztahů s Tuniskem a Egyptem. (Lamma, 2017)

Panarabismus a arabský nacionalismus je směr, jehož hlavním cílem je sjednocení a vznik jediného arabského státu zahrnující celé arabsky mluvící území světa, včetně Palestiny (Barnett, 1998). Tento směr byl v Libyi šířen převážně mladou generací, která výrazně přispěla ke změně režimu. Jednalo se především o vliv izraelsko-arabského konfliktu a násirovského³ Egypta. Kaddáfí byl přezdíván „Libyjský Násir“ právě kvůli jeho náklonnosti k prezidentovi Násirovi, jenž mu byl velkým vzorem (Gombár, 2015). V roce 1972 se objevily snahy o sjednocení Libye, Egypta a Sýrie pod názvem Federace arabských republik. Toto však, díky různosti smýšlení států, nebylo možné (Telička, 2013). Tato „arabizace“ se projevila například změnou vlajky a hymny. Tou se stal známý vojenský pochod „Alláhu akbar“ (Reeber, 2008). Ke změně došlo

³ podle Egyptského prezidenta Gamála Násira

také ve, výše zmiňovaném, novém státním názvu – Libyjská arabská republika. V roce 1970 založil Kaddáfí, podle egyptského vzoru, novou a jedinou politickou stranu Arabský socialistický svaz Libye, jejímiž členy se měli stát všichni Libyjci (Gombár, 2015).

Klientelismus je neoficiální systém dohod ve společnosti, jehož prioritou je ochrana (protekce) vybraných členů společnosti, případně znevýhodnění ostatních členů. Tento jev je vnímán společensky negativním a jeho důsledky lze označit jako porušování rovnosti. (Skalník, 2004)

Pro Kaddáfího režim bylo dále zásadní oznámení tzv. Rady revolučního velení (RRV). K tomuto oznámení došlo ihned po převratu. Jednalo se o dvanáctičlenný řídicí orgán, který převzal vládu nad Libyí. Jejím předsedou se stal sám revoluční vůdce Kaddáfí a tím se veškerá moc soustředila právě v jeho rukou. Díky vojenským stáží v Itálii a ve Velké Británii a tím získanému odporu ke kolonialismu a imperialismu RRV zavřel v březnu 1970 britskou vojenskou základnu EL Adem, která byla později přejmenována na Leteckou základnu Džamála Ab dan-Násira. V červnu téhož roku byla uzavřena také americká základna Wheelus Air Base, která později sloužila Libyjcům jako letecká vojenská základna Okba Ben Nadi a v roce 1995 zde bylo zprovozněno mezinárodní letiště Mitiga (Gombár, 2015). Dále nechal uvěznit vojenské příznivce monarchie, posílil armádu a tím i své postavení. Nakonec nechal přeměnit křesťanské kostely na mešity a zrušil všechny politické strany (Telička, 2013). Veškerý majetek patřící Italům byl zabaven, ti byli ze země vyhoštěni a tato skutečnost byla obyvatelům Libye prezentována jako „likvidace italských fašistů“ (Gombár, 2015). Jednalo se o jakousi pomstu z dob, kdy byla Libye italskou kolonií. Libye však pod vládou RRV pouze nestrádala. Na druhou stranu totiž RRV hojně investovala do zemědělství a do programů rozvoje země a životní úrovně jejích obyvatel (Telička, 2013). V Libyi byly zavedeny plány na podporu zemědělství a národního hospodářství. Jednalo se o pětileté plány, kdy byl první z nich realizován mezi lety 1963 a 1968. Tento pětiletý plán byl však, pro nenaplnění očekávání, o jeden rok prodloužen, tedy do roku 1969. Druhý z těchto plánů byl naplánován na období mezi lety 1969 a 1974. Díky těmto plánům a programům zmíněným výše se začala životní úroveň obyvatelstva zvyšovat (Dankovičková, 1980). Heslem toho období vlády se stala „svoboda, socialismus a jednota“ (Gombár, 2015).

Počátkem 70. let výrazně sílil vliv výše zmíněné politické strany. Ta, zřejmě v roce 1972, začala kritizovat vládu a ohrožovala její pozici ve společnosti. Vláda však byla pod vedením RRV, a ta se zodpovídala Kaddáfímu. Ten počátkem roku 1973 odmítl parlamentní demokracii jako formu vlády a vyhlásil vlastní kampaň proti buržoazii a byrokracii. V polovině 70. let

docházelo ke sporům mezi členy RRV, a proto byla tato Rada, jako mocenský orgán, na rozkaz Kaddáfího rozpuštěna. (Gombár, 2015)

3.3 Ideologie

Po pádu RRV nastal v zemi chaos, kterého však Kaddáfí využil pro druhou fázi libyjské revoluce. Tato druhá fáze spočívala v založení lidových výborů pro veřejný a soukromý sektor. Jako řešení všech problémů lidstva předkládá tzv. Třetí světovou teorii, která je alternativou ke komunismu a kapitalismu (Gombár, 2001). Tato teorie je uvedena v Kaddáfího Zelené knize, které se věnuje další část práce. V roce 1970 Kaddáfí rezignoval na funkci předsedy vlády a později, v září 1974, také na funkce předsedy RRV a prezidenta republiky. Rezignoval tedy na všechny státní funkce, až na funkci vrchního velitele armády a to proto, aby se mohl stát vůdcem revoluce. Do čela státu po Kaddáfím usedl předseda vlády Abd as-Salám Džallúd. Od roku 1975 se plně rozvinula druhá fáze libyjské revoluce a byly hromadně zakládány lidové výbory, kdy předsedové těchto výborů zasedali ve Všeobecném lidovém kongresu. Tento kongres nahradil politickou stranu Arabský socialistický svaz (Gombár, 2015). První shromáždění Výboru se uskutečnilo v lednu 1976 a v jeho čele byl právě Kaddáfí. Tím upevnil svou pozici vůdce revoluce (Gombár, 2001). Nová – třetí fáze libyjské revoluce započala v březnu roku 1977, kdy byla zahájena éra džamaharíje, která bude popsána v podkapitole 3.4.

Kompletní Kaddáfího ideologie je ukotvena v jeho díle nesoucím název Zelená kniha, která bude popsána dále následující podkapitole. Vydání tohoto díla je zlomovým okamžikem v Kaddáfího politice.

3.3.1 Zelená kniha

Zelená kniha je politicko-filozofické dílo. Autorem je Muammar Kaddáfí a popisuje v ní jeho ideologii jako takovou. Vymezuje zde základy politického systému džamahíríja a zároveň jsou zde popsány oblasti společenské morálky a sportu. Kniha byla původně vydána jako tři samostatné díly vydané mezi lety 1976 a 1979, jež jsou nyní sloučeny do jediné knihy rozdělené na tři části (Databazeknih.cz, 2018). Obsah těchto částí bude nastíněn dále v práci. Kniha byla přeložena do mnoha desítek jazyků, včetně českého. Ke knize byl později vydán Slovník džamahíríje a dvoudílný Komentář Zelené knihy. Kniha byla inspirována „přímou demokracií“ beduínských kmenů, jejich politickým uspořádáním a tradicemi. Jednalo se zejména o důraz

kmenů na přísnou morálku (Gombár, 2015). V knize můžeme také najít určité reference na náboženství, avšak ne konkrétně na islám. Ten není v knize uveden a náboženství je zde popisováno pouze z obecného hlediska.

První část knihy je nazvána *Řešení problému demokracie: „Moc lidu“*. Věnuje se politice a její struktuře. Zabývá se otázkou přímé demokracie. Přímá demokracie je demokracie bez politických stran a parlamentu, kdy jejich funkci zastávají lidové kongresy a výbory v džamahíriji. V těchto kongresech se poté angažují všichni občané státu a moc je proto v rukou lidu. (Kaddáfí, 1990)

Druhou část Kaddáfí pojmenoval *Řešení ekonomického problému: „Socialismus“*. Věnuje se ekonomii a ekonomické situaci ve státě. Zabývá se otázkou zajišťování základních potřeb jako jsou příbytek, půda k obdělávání, vozidlo k dopravě, příjem z úrody a substitucí námezdního pracovního poměru za partnerství. Do této části je také zahrnuta kapitola *„Domácí služebnictvo“*. (Kaddáfí, 1990)

Třetí část nese název *Sociální základna třetí světové teorie* a skýtá úvahy o rodině, kmenu, národu a jejich sociálních aspektech. Dále se zde hovoří o ženách, menšinách, vzdělání, sportu, zábavě, jazyku a umění. (Kaddáfí, 1990)

Ve druhé a třetí části knihy Kaddáfí, mimo jiné, také rozpracoval sociální a hospodářskou teorii. Z těchto teorií však byla vyňata oblast bankovníctví a ropného sektoru, na jejichž obsah a rozhodování měl výhradní právo pouze vůdce revoluce – sám Kaddáfí (Gombár, 2015).

3.4 Džamahírija

Termín **džamáhírija**, je úzce spjat s osobou Muammara Kaddáfího, který je jeho tvůrcem. Tento pojem označuje formu státního zřízení, jež je překládána jako **„vláda mas“**. Tato forma byla vyhlášena 2. března 1977 ve městě Sabhá, kdy se oficiální název státu změnil z Libyjská arabská republika na Libyjská arabská socialistická džamahírija (Gombár, 2015). Jedná se o arabský jazykový novotvar, který vznikl spojením slov „džumhúrija“ (republika) a „džámáhír“ (masa, lid), množného čísla od slova „džumhúr“ (veřejnost, dav). Jiné interpretace tohoto pojmu mohou být např. „pospolitost“ či „společenství lidu“, avšak slovní spojení „vláda mas“ je v tomto případě neadekvátnější (Dankovičková, 1980). Toto nové státní zřízení bylo kombinací arabismu, socialismu a islámských idejí. Mělo se především odlišovat od ostatních republikánských a monarchistických uspořádání zemí světa (Lang, 2010). Základem

džamahírije byla představa totální moci v rukou občanů, která by byla uskutečňována nově vytvořenými orgány samosprávy – lidovými výbory a kongresy. V praxi však byl tento systém nefunkční, protože do života obcí a měst přinášel chaos. Na jedné straně pomáhal udržovat občany v revoluční bdělosti a na straně druhé byli občané v permanentním strachu z intrik jejich nepřátel. Veškerá rozhodnutí státu byla vedena přímo Kaddáfím (Mendel, 2015). Principy tohoto systému byly podrobněji formulovány v první části Zelené knihy.

Nastolení nového režimu vedlo ke změnám v libyjské státní správě a demografii. Zatýkání a veřejné popravy občanů vedly k hromadnému odchodu vysoce vzdělaných občanů státu. Zároveň byla zrušena libyjská vláda. Tu nahradil Všeobecný lidový výbor podřízený Všeobecnému lidovému kongresu. Všeobecný lidový výbor zastřešoval lidové výbory (ministerstva), které byly kontrolovány revolučními výbory. Do čela těchto revolučních výborů byli jmenováni členové kmenů Maqáriha, Qadháhifa a Wallfar, které podporovaly autoritativní režim Kaddáfího již od převratu z 1. září 1969. Kaddáfí se po ustanovení džamahírije stal generálním tajemníkem Všeobecného lidového kongresu (= předsedou vlády). Z této funkce však v listopadu 1978 odstoupil, aby se naplno věnoval své roli revolučního vůdce země. (Gombár, 2015)

V tomto období zároveň došlo k decentralizaci moci. Vzniklo zde dvojvládí, kdy na jedné straně fungovaly lidové výbory a specifická státní správa a na straně druhé zde fungovala struktura od vůdce směrem k revolučním výborům. (Gombár, 2015)

Přehled státních orgánů a institucí (Gombár, 2001)

- **Rada revolučního velení (RVV)** – vznik 1969, zánik 1979, v čele Kaddáfí
- **libyjský Arabský socialistický svaz** – politická strana, vznik 1970, zánik 1975 (nahrazena Všeobecným lidovým kongresem)
- **Všeobecný lidový kongres** – první setkání 1976, Kaddáfí - funkce generální tajemník Všeobecného lidového kongresu (= předseda vlády)
 - **Sekretariát Všeobecného lidového kongresu**
 - **Všeobecný lidový výbor** – vznik 1977 (do r. 1977 jako „vláda“)
 - **Lidové výbory** (ministerstva) – vznik 1975
- **Dočasný hlavní lidový výbor pro ochranu** – ministerstvo obrany
- **revoluční výbory** – kontrola lidových výborů a armády, vznik 1977 v Tripolisu

3.5 Zahraniční a imigrační politika

Zahraniční politika hrála důležitou roli v politickém vývoji Libye. Muammar Kaddáfí se aktivně zapojoval do dění ve světě. Toto chování však mělo často za následek negativní diplomatické vztahy a ty musely být později obnovovány. Až do roku 1978 byla zahraniční politika Libye zaměřena na Egypt. Tato orientace však zanikla po tom, co Egypt ukončil válku s Izraelem a potvrdil nedělitelnost jeho území. Tato mírová dohoda byla Kaddáfím odsouzena, a proto se odvrátil od Egypta a soustředil se na vlastní zahraniční politiku. Tato politika však byla chaotická, protože Libye neměla jasné zahraniční politické cíle. Problém spočíval ve státním zřízení džamahíríja a v nejednotnosti jejích orgánů věnujících se zahraniční politice. Na jedné straně zde totiž existovalo „ministerstvo zahraničí“ a na druhé straně zde aktivně působily revoluční výbory. Akce a rozhodnutí těchto výborů nebyly nijak kontrolovány. Dalším problémem byla neznalost. Ani jedna z odpovědných stran nerespektovala mezinárodní právo, diplomacii a mezinárodní pořádek. To vedlo k politické izolaci Libye a libyjský stát byl na mezinárodní úrovni vnímán jako nezodpovědný a nepředvídatelný. Důsledkem tohoto stanoviska byla pozdější zahraniční intervence a svržení Kaddáfího režimu. (Gombár, 2015)

3.5.1 Libye a arabské státy

Vztahy s arabskými zeměmi dominovaly libyjské zahraniční politice až do roku 1988 a byly zde uplatňovány myšlenky panislamismu a panarabismu. Prvním pokusem o sjednocení arabských zemí bylo vytvoření Federace arabských republik v roce 1972. Jednalo se o sjednocení Libye, Egypta a Sýrie, avšak toto sjednocení nebylo uskutečněno (Telička, 2013). Od roku 1978 Libye přerušila vztahy s Egyptem, kvůli mírové dohodě Egypta a Izraele. Napětí ve vztazích Libye a Egypta se zmírnilo až jmenováním nového egyptského prezidenta Husního Mubáraka. Následovaly snahy o sjednocení Libye s Alžírskem v roce 1973, s Tuniskem v roce 1974 a Marokem v roce 1984. Tyto vztahy však měly krátké trvání. Snahy o sjednocení arabských zemí vyvrcholily založením Svazu arabského Magrebu ⁴(Ittíhád al-Magrib al-arabí) v roce 1989. V roce 1992 však OSN uvalila mezinárodní sankce na Libyi a tento Svaz zanikl. V otázce sankcí byla Libye podpořena pouze ze strany Sýrie. Kaddáfí byl ostatními arabskými zeměmi natolik zklamán, že svou zahraniční politiku přeorientoval na subsaharskou Afriku (Gombár, 2015).

⁴ region v Africe na severu Sahary, západně od Nilu (patří sem Maroko, Západní Sahara, Alžírsko, Tunisko, Mauretánie a Libye)

3.5.2 Libye a subsaharská Afrika

Libye, vzhledem ke svému ropnému bohatství, hrála v rámci africko-libyjských vztahů roli silnějšího partnera. Zahraniční politika se v tomto případě soustředila především na země jako je Burkina Faso, Čad a Uganda. Kaddáfí v roce 1970 založil Společnost islámské propagace, jejímž záměrem bylo šířit a posilovat islámské zásady v afrických oblastech, kde již islám existoval. Myšlenkou tohoto záměru byl boj s křesťanstvím. Od roku 1972 přešel Kaddáfí od hospodářské a kulturní pomoci k pomoci vojenské. To znamenalo vysílání libyjských vojsk právě do cílových zemí. Obyvatelé Burkiny Faso obdivovali Kaddáfího za to, že přijal v roce 1984 systém džamahírija (Gombár, 2015). Od roku 1972 se však zahraniční politika Libye obrátila k Čadu. Čad byl francouzskou kolonií, a právě zde probíhala již druhá občanská válka⁵. Kaddáfí provedl intervenci a zasáhl do této války. Tím došlo k rozdělení země na libyjskou a francouzskou sféru vlivu. Libyjská armáda obsadila Čadské hlavní město N'Djamena. Roku 1981 byl Tripolským komuniké vyhlášen úmysl sjednocení Libye s Čadem, k tomuto sjednocení však nedošlo, a ještě téhož roku byli libyjsí vojáci z Čadu staženi. Záhy však došlo ke třetí občanské válce v Čadu. V roce 1983 provedla Libye druhou invazi, která byla opět neúspěšná. V roce 1986 se rozpoutala čtvrtá občanská válka v Čadu, která skončila o rok později. Téhož roku byla podepsána mírová dohoda mezi Čadem a Libyí (Gombár, 2001).

Libye zároveň vedla s Čadem spor o oblast Awzú. Jednalo se o příhraniční území, které původně patřilo Itálii, avšak po druhé světové válce byla přičena Francii. Tehdejší libyjský král Irdís I. na tuto skutečnost nijak nezareagoval, a proto si Kaddáfí tuto oblast nárokoval. V roce 1973 došlo k jejímu obsazení a v roce 1975 k vyhlášení její anexie. V roce 1994 však zasedl Mezinárodní soudní tribunál, který tuto oblast přisoudil Čadu. (Gombár, 2015)

3.5.3 Libye a Sovětský svaz

Díky skvělým vztahům Egypta se zeměmi Sovětského svazu (SSSR) a Kaddáfího počáteční nadšenosti právě z Egypta, měl Kaddáfí v plánu vybudovat si vztahy se zeměmi sovětského bloku včetně Československa. Největší problém při navázání vztahů však nastal v rozdílných ideologiích těchto dvou zemí. Sovětský svaz jako tvrdý zastánce komunismu stál proti antikomunistické Libyi. I přes podepsání smlouvy o přátelství a spolupráci byly libyjsko-sovětské vztahy napjaté a zároveň chladné. V roce 1973 však došlo ke prudkému zhoršení vztahu Libye a Egypta a v roce 1974 byla uzavřena první sovětsko-libyjská vojenská dohoda.

⁵ celkem v Čadu proběhly čtyři občanské války

V důsledku této dohody přicházeli do Libye sovětští poradci a vzniklé vztahy se SSSR byly zpravidla obchodní a týkaly se zejména zbrojního obchodu (Gombár, 2001). Libye platila SSSR za vojenskou pomoc v hotovosti. SSSR dodával do Libye tanky, stíhačky a bombardéry. Kaddáfí však nebyl ochoten poskytnout Sovětskému námořnictvu stálou námořní základnu v Libyi. Tím opět ochladly sovětsko-libyjské vztahy. Nástupem Michaila Sergejeviče Gorbačova do čela SSSR došlo k několika konfliktům s Libyí a Libye poté dlužila Rusku 3,7 miliardy dolarů. Na Libyi proto byly uvaleny mezinárodní sankce zahrnující právě zbrojní embargo, a tato skutečnost plně zmrazila nejdůležitější oblast libyjsko-sovětských vztahů (Gombár, 2015).

3.5.4 Libye a otázka podpory terorismu

Kaddáfího režim byl spojován s mnoha případy teroristických útoků, a proto byla od roku 1970 zahraniční politika Libye zásadně ovlivněna ekonomickými sankcemi ze strany OSN. Postiženy byly zejména vztahy s USA, Francií a Velkou Británií. V globálním měřítku poté šlo o všechny členské státy OSN. (Telička, 2013)

V době administrativy prezidentů Richarda Nixona a Geralda Forda nejevily USA o Libyi přílišný zájem. Kaddáfí byl vnímán jako politicky bezvýznamný, a proto byl zcela ignorován. Ke změně vztahů došlo za vedení prezidenta Jamese Cartera, jednalo se však o změnu k horšímu. V roce 1977 se Libye objevila na seznamu potencionálních nepřátel USA, a proto byl v roce 1978 zakázán vývoz vojenského materiálu a zbraní z USA do Libye. V roce 1979 došlo k útoku na americké velvyslanectví v Libyi a tím i ke zhoršení vzájemných vztahů. Spojené státy velvyslanectví v Libyi uzavřely, vypověděly libyjské diplomaty z Washingtonu a zahájily manévry lodní flotily v zálivu Syrta. Zhoršující se situace mohla také ohrozit těžbu ropy, avšak americké ropné společnosti nadále hrály roli v těžbě a vývozu ropy z Libye. Další zhoršení vztahů přineslo jmenování Ronalda Reagana do funkce prezidenta USA. Americká zpravodajská služba CIA referovala prezidentovi o hrozbě mezinárodního terorismu a za „sponzory“ tohoto terorismu označila Írán, Libyi a Sýrii. Reagan, mimo jiné, označoval Kaddáfího jako „nejnebezpečnějšího muže na světě“, byl libyjským vůdcem posedlý a považoval ho za symbol zla. (Gombár, 2015)

V roce 1981 se Libye poprvé zařadila na seznam zemí podporujících mezinárodní terorismus. Kaddáfí tvrdil, že jeho Třetí univerzální teorie a systém džamahírije je univerzál určený celému lidstvu, hrdě se hlásil k myšlence exportu revoluce, a dokonce zřídil i zvláštní

Úřad pro export revoluce. K jednání a chování Muammara Kaddáfího v podpoře terorismu napomohly nepřátelské vztahy s Egyptem. Kaddáfí podporoval různé teroristické a radikální osvobozenecké skupiny, jako byly například Irská republikánská armáda (IRA), Sinn Fein, japonská Rudá armáda a Arménská tajná armáda. Mimo to podporoval také palestinské radikální a extrémistické skupiny, jako je Lidová fronta osvobození Palestiny a Černé září. Kaddáfí dokonce prohlásil, že od 80. let ho zkušenost naučila rozlišovat zákonné politické aktivisty a teroristy. Od poloviny 80. let však jeho podpora těmto skupinám upadala a roku 1992 dokonce odsoudil činy spáchané skupinou IRA. V roce 1983 se americko-libyjské vztahy vyostřily ve střet v zálivu Syrta. Tato konfrontace skončila pro Libyi porážkou. Zhoršené vztahy také znamenaly narušení obchodních styků. V roce 1982 USA zakázaly dovoz libyjské ropy a vývoz všeho mimo léků a potravin do Libye (Gombár, 2015). Nejdůležitější akcí byl letecký útok na Tripolis a Běngházi v roce 1986. Tato akce měla být reakcí na útok v Západním Berlíně, ke kterému došlo 5. dubna téhož roku. Jednalo se o explozi v disko klubu s návazností na osobu Kaddáfího. Klub v tento osudný den také navštívili američtí vojáci a dva z nich zemřeli (ČT 24, 2011). Letecký útok sklidil negativní reakce a mezinárodní ohlasy a Reagan byl donucen k ukončení vojenských interakcí v Libyi (Gombár, 2015).

3.5.5 Libye po zrušení sankcí OSN

Po zrušení sankcí ze strany OSN došlo k okamžitému vzrůstu postavení Libye. Sankce byly zrušeny roku 2003 a to vydáním rezoluce č. 1506. Evropské státy a zejména jejich firmy daly okamžitě najevo svůj zájem o vývoj a následný rozvoj hospodářských vztahů. Zejména Itálie usilovala o integraci Libye do euro-středomořského dialogu. Itálie totiž byla největším obchodním partnerem Libye. Zrušení sankcí však nebylo podpořeno ze strany USA, které požadovaly po Libyi přijetí zodpovědnosti za operaci Lockerbie⁶. Navzdory tomu, že Libye nadále popírala svou vinu za tento čin, nabídla pozůstalým odškodnění. Sankce ze strany USA byly zrušeny v roce 2004 a v roce 2006 byla Libye vyškrtnuta ze seznamu zemí podporujících terorismus.

Mezitím se libyjská zahraniční politika zaměřila na Afriku a roku 2002 se Libye stává jedním ze zakládajících členů Africké unie. Dalším významným milníkem v historii Libye se stává rok 2003 kdy se Libye vzdává možnosti získat zbraně hromadného ničení. (Gombár, 2015)

⁶ Teroristický útok na americké civilní letadlo. Tento útok se stal 21. prosince 1988. (Gombár, 2015)

3.5.6 Imigrační politika Libye do roku 2011

Nejdůležitější vývoj právního rámce pro přistěhovalce byl v 80. letech. Zákon č. 6/1987 stanovil všeobecné podmínky pro vstup a pobyt cizinců na území Libye. V rámci panarabské Kaddáfího politiky, však byli upřednostňováni arabští občané. Poté co se politika Libye přeorientovala na panafricanismus, byly vnitřní předpisy o přistěhovalectví přizpůsobeny oficiálním prohlášením stanoveným v cílech Organizace africké jednoty⁷ (Migration Policy Centre, 2013). Po zrušení sankcí také došlo k rozvoji vztahů mezi Libyí a ostatními evropskými státy v otázce nelegální migrace. Evropská unie se snažila o hospodářskou a sociální stabilizaci zemí tzv. jižního Středomoří, kdy mezi tyto země spadala také Libye. Jestliže by došlo k výše zmíněné stabilizaci, znamenalo by to zabránění mnohým bezpečnostním rizikům ze strany nelegální migrace a z ní plynoucího ilegálního přistěhovalectví. Zároveň pokud by pokračovala izolace Libye a nepodařilo by se ji integrovat jako standardní stát, mohlo by dojít ke vzniku nového afrického koridoru právě pro nelegální migraci (Gombár, 2015). Další důležité právní změny se děly od roku 2004. První změnou bylo nové rozlišení mezi státními příslušníky jiných zemí. Libye se vzdala svého (pro)regionálního přístupu, již se neorientovala na arabské občany, ale platilo zde právo přednosti (Migration Policy Centre, 2013).

Po tom, co byla Libye vnímána jako tranzitní zóna pro migranty a následně jako priorita migrační politiky EU, byl zde zaveden staronový racionálnější zákon. V roce 2007 se vrátila vízová povinnost pro všechny, mimo občany Maghrebu⁸. Dále bylo stanoveno ultimátum pro regulaci zaměstnávání cizinců, kteří zároveň ztratili právo na veřejné služby v oblasti zdravotnictví a školství. To vše vedlo k právní nejistotě migrantů a absenci právní ochrany, kdy mohli být migranti kdykoliv zatčeni, zbiti nebo vyhoštěni. Za tímto účelem bylo členskými státy EU uzavřeno několik dohod v rámci boje proti nelegální migraci. V roce 2008 byl mezi Itálií a Libyí podepsán „Pakt přátelství“, ve kterém byly stanoveny podmínky spolupráce při návratu lodí zachycených ve Středoziemním moři (Migration Policy Centre, 2013). Na základě této dohody došlo ze strany Itálie k finanční podpoře Libye výměnou za vytvoření opatření k potírání nelegální migrace. Byly proto zřízeny společné námořní hlídky, které se pohybovaly kolem libyjského pobřeží. Kaddáfího Libye tak představovala účinnou bariéru v oblasti nelegální migrace. Navrácení uprchlíků zpět do státu se však stalo problémem z pohledu humanitárních organizací (Gombár, 2015).

⁷ v roce 2002 nahrazena Africkou Unií

⁸ region v Africe zahrnující Libyi, Alžírsko, Maroko, Tunisko, Západní Saharu a Mauritánii

3.6 Arabské jaro a pád režimu

Arabské jaro značí vlnu revolucí, jež proběhla napříč arabským světem. Revoluce v těchto zemích začaly na přelomu let 2010 a 2011 v Africe (Gombár, 2015). Prvním z míst, kde revoluce proběhla bylo náměstí Tahrír v egyptské Káhiře (Český Rozhlas, 2021). Hlavním cílem těchto revolucí bylo svržení autoritářských režimů a následné zavedení demokracie nejen ve státní správě, ale i ve veřejném životě. Davy lidí v ulicích se dožadovaly svobody tisku a slova (Mendel, 2015).

3.6.1 Arabské jaro

Průběh revolucí známých souhrnným názvem jako „Arabské jaro“ zasáhl všechny arabské země. Svým způsobem bylo zasaženo Tunisko, Libanon, Egypt, Sýrie, Bahrajn, Jemen, Irák, Jordánsko, Saúdská Arábie, Maroko, Palestina, Alžírsko a Libye. Avšak pouze v Egyptě a Tunisku měly tyto revoluce pozitivní výsledek. V těchto zemích totiž došlo k demokratickým volbám do parlamentu, následovaných volbou prezidenta a referendem o ústavě. Ve zbylých zemích se tyto revoluce změnily v různé formy násilných řešení a v případě Bahrajnu, Jemenu, Sýrie a právě Libye došlo ke vleklým občanským válkám (Mendel, 2015). Nejdůležitějšími dramatickými událostmi „arabského jara“ byly: „revoluce z 25. ledna“ v Egyptě, kde došlo ke svržení prezidenta Mubáraka a „jasmínová revoluce“ z roku 2010, ke které došlo v Tunisku (Gombár, 2015). Zde se na náměstí upálil místní prodavač a odstartoval tak právě zmiňované „arabské jaro“ (Palašáková, 2020).

V západní společnosti byly revoluce přijaty pozitivně. V některých případech až s přílišným nadšením jako naděje na konečnou demokratizaci arabských autoritářských režimů (Palašáková, 2020). Pár odborníků z řad historiků, arabistů a ostatních oborů varovalo před možnými následky a problémy. Důvodem byl fakt, že demokracie není v arabském světě vnímána stejně jako v západních zemích. Mezi hlavní důsledky těchto revolucí byla zařazena destabilizace zemí, na jejichž území ležely zásoby ropy, a také jejich možné zhroucení (Mendel, 2015).

3.6.2 Občanská válka (2011)

Jedním ze států zasažených arabským jarem se stala Libye. V regionu Kyrenaika došlo v únoru 2011 k povstání s cílem svržení diktátorského režimu Muammara Kaddáfího a jeho

sesazení z pozice vůdce (Mendel, 2015). Protesty probíhaly zejména ve městech Adždábíja, Darna, al-Bajdá a Bengházi a to již od ledna. Počátek této občanské války a události, které následovaly, jsou označovány jako „Revoluce 17. února“. Národní konference libyjské opozice vyhlásila 17. únor, značící den protestů a vypuknutí revoluce, jako „Den libyjského hněvu“. (Gombár, 2015)

Bezpečnostní složky využili k potlačení demonstrace ostrou střelbu. Jako odvetu protestující napadli a vypálili budovy státních orgánů v Tripolisu a zároveň vyplenili budovy televize a rozhlasu. Tato občanská válka byla rozdělena na více menších „bitev“ z nichž první, tzv. „První bitvu o Bengházi“ ze dne 18. února, vyhráli právě povstalci. Zprávy o občanské válce v Libyi se šířily do celého světa. Ačkoliv západní sdělovací prostředky označovaly probíhající protesty za pokojné, opak byl pravdou. Neozbrojení libyjští demonstranti byli devastováni plně ozbrojenými bezpečnostními složkami. Mezi důležité milníky občanské války v Libyi patří jmenování První prozatímní rady (PRN), která byla jmenována 27. února 2011 v Bengházi. Tato rada se označovala, jako „*jediný zákonný představitel libyjského lidu a libyjského státu*“ (Gombár, 2015, s.14). Předsedou rady se stal Mustafá Abd al-Džalíl a předsedou prozatímní vlády se stal Dr. Mahmúd Džibríl, ten však ke konci války rezignoval. (Gombár, 2015)

Povstalci proti Kaddáfího režimu byli tvořeni různými skupinami. Jednalo se o studenty, právníky, učitele, ale také o ropné dělníky a zběhlé vojáky či policisty. Část povstalců tvořili také islamisté z Islámské bojové skupiny v Libyi. Vůdcem povstalců se stal Abd al-Fattáh Júnis al-Ubajdí. Povstalci byli v „bitvách“ úspěšní a do konce února obsadili celé území Kyrenaiky, včetně severních měst Bengházi, al-Bajdá a Tobruk. Obsazena byla také tripolská města Mísurát, Sabarat, Zuwár, dále se jednalo o oblast v pohoří Džabal Nafúsa a významné ropné terminály jako byly Ras Lanuf a Marsa Brega. (Gombár, 2015)

Kaddáfího vládní síly byly nasazeny až 6. března, kdy zahájili protiofenzívu. Získaly zpět zmiňovanou oblast v pohoří Džabal Nafúsa a oba ropné terminály. Dne 19. března také vstoupily na území města Bengházi a dobyly jej zpět. Vzhledem k rychle se šířícím informacím o občanské válce a faktu, že zde dochází k porušování lidských práv až genocidě, se o situaci ve státě začala zajímat Rada bezpečnosti OSN (RB OSN) (Gombár, 2015). Občanská válka v Libyi byla násilným konfliktem, kdy k jejímu vyřešení RB OSN využila donucovacích prostředků jako bylo embargo, mezinárodní sankce a přímá zahraniční vojenská intervence, popsána v následující podkapitole (Waisová, 2005).

3.6.3 Zahraníční vojenská intervence

Dne 26. února 2011 se uskutečnilo zasedání Rady Bezpečnosti OSN, na kterém byla toho dne přijata Rezoluce č.1970 o uvalení sankcí a zbrojního embarga na libyjskou džamahiríju (RB OSN, 2011). Dále bylo pobídnuto k vyšetření masakrů na území státu a zároveň došlo k zablokování všech účtů Libye včetně účtu samotného Kaddáfího. O týden později, 17. března 2011, byla přijata Rezoluce č.1973 o bezletové zóně nad Libyí. Díky této rezoluci mohly členské státy OSN využít sílu a dostupné prostředky k ochraně civilního obyvatelstva. I přes to, že Kaddáfí vyhlásil příměří, byla 19. března 2011 zahájena vojenská intervence v Libyi. Tento vstup byl v mnoha ohledech klíčovým. Cílem této operace byla podpora povstalců v otázce změny režimu a svržení Muammara Kaddáfího. Od 23. března převzala vedení nad všemi operacemi Severoatlantická aliance (NATO). Tato operace měla název Unified Protector a měla za úkol útočit na strategická místa Kaddáfího příznivců, ale také přímo na Kaddáfího a jeho rodinu. Tato operace trvala i po smrti vůdce a byla ukončena do 30. října 2011. (Gombár, 2015)

3.6.4 Pád režimu

K rozhodujícímu obratu v občanské válce v Libyi došlo ve dnech 20. až 28. srpna 2011. Právě v těchto dnech proběhla tzv. „Bitva o Tripolis“. V centru města došlo 20. srpna v 8:00 k povstání, kdy povstalci město dobyli. K tomu došlo, mimo jiné, i díky podpoře ze strany leteckých útoků NATO, v rámci operace zvané „Operace rozbřesku Mořské nevěsty“. Poté, co povstalci dobyli celé město, obsadili i Kaddáfího sídlo. Muammar Kaddáfí byl, spolu s dalšími členy rodiny, nucen opustit Tripolis a uchýlit se do města Syrta. Po jeho příchodu se ve městě rozpoutaly těžké boje a 15. září 2011 začala tzv. „Bitva o Syrta“. S příchodem povstaleckých vojsk přišly také dlouhé boje a neustálé bombardování města. Poslední útok byl zahájen 20. října a po 90 minutách boje, byla Syrta v rukou Prozatímní národní rady.

Kaddáfí, který se doposud v Syrtě skrýval, nyní utíkal. K tomu využil kolonu 75 vozů, která se vydala na východ. Tato kolona byla odstřelována letouny NATO a zároveň na ni útočili povstalci. Po úspěšných útocích byl Kaddáfí zajat členy Brigády al-Ghíran. Následně byl brutálně mučen, zbit a zastřelen. Jeho tělo bylo po tři dny vystaveno na veřejnosti a to v obchodním centru v Misurátě, v chladícím boxu. Později, 25. října 2011, byl pohřben na neznámém místě v poušti. Utajení místa bylo důležité pro to, aby se z jeho hrobu nestala svatyně. (Gombár, 2015)

3.7 Následky pádu režimu

Smrt Muammara Kaddáfího mír nepřinesla. Předznamenala spíše chmurnou a nejistou budoucnost Libye a to zejména v oblasti politiky, kdy se rozpadla státní struktura a řád. Do již tak rozvráceného státu se dostal chaos a země se dostala do stavu zhrouceného státu. (Gombár, 2015)

3.7.1 Proces dezintegrace

Rozvrat země byl rájem pro islamistické teroristy a bezpečnostní situace v zemi byla narušena. O tom svědčil útok na americkou diplomatickou misi v Bengházi v roce 2012. Optimismus v politickém vývoji Libye vzbudily první svobodné volby do Všeobecného národního kongresu, které proběhly v roce 2012. Vše fungovalo až do poloviny roku 2014, kdy si tento kongres svévolně prodloužil mandát do konce roku. To vyvolalo vlnu protestů a poté se Libye jako stát fakticky rozpadla. V červnu 2014 proběhly další volby, kdy došlo k vytvoření dvojvládní. První vládou byla nově vytvořená Poslanecká sněmovna, která se z bezpečnostních důvodů přemístila do Tobrúku. Tato vláda byla mezinárodně uznávána. Na to byla vytvořena druhá vláda a to Nový všeobecný národní kongres se sídlem v Tripolisu. Tato vláda byla uznána pouze Katar, Tureckem a Súdánem. V této době dosáhla situace v Libyi chaotických rozměrů. O moc zde usilovalo mnoho různých skupin, dvě vlády a v neposlední řadě také Islámský stát. Tato situace vyvrcholila ve druhou občanskou válku, jenž trvá od roku 2014 do současnosti. (Gombár, 2015)

Vzhledem k nestabilitě, chaosu a faktu, že Libye byla zhrouceným státem, došlo k proudění obrovského množství migrantů z Afrického kontinentu směrem k italským, řeckým a španělským břehům (Gombár, 2015).

3.7.2 Imigrační politika Libye po roce 2011

Pakt přátelství z roku 2008 byl, po pádu Kaddáfího vlády v roce 2011, znovu obnoven, avšak v roce 2012 byl Evropským soudem pro lidská práva odsouzen jako nepřijatelný. I přes toto rozhodnutí však byla posílena migrační spolupráce mezi Libyí a Itálií dohodou o zadržování migrantů a programech dobrovolného návratu. (Migration Policy Centre, 2013)

Jednou z hlavních priorit nové libyjské vlády bylo zvýšení bezpečnosti hranic za účelem boje s nelegální migrací, obchodování se zbraněmi, drogami a boje s organizovaným zločinem.

V průběhu roku 2012 proto Libye zvýšila spolupráci s evropskými zeměmi na zabezpečení hranic a koncem roku uzavřela dohody s Alžírskem, Nigerem, Čadem a Súdánem k zabezpečení hranic a vytvoření společných pohraničních sil. (Migration Policy Centre, 2013)

4. Migrační trasy

V této kapitole budou detailně popsány migrační trasy vedoucí z oblasti východu Afriky a Afrického rohu. Podrobněji bude popsána Trasa přes Centrální Středomoří, která vede přes Libyi. Mezi lety 2001 – 2010 se celkový počet migrantů zvýšil z 3,5 milionu na téměř 5 milionů, což značí 43% nárůst salda migrace. Nejvyšší podíl cílových zemí měla Evropa (celkem 91 %) a to zejména Španělsko, Itálie a Francie. Odhaduje se, že před vypuknutí arabského jara, žilo v arabských středomořských zemích přibližně 3 miliony nelegálních migrantů. Libye byla největším příjemcem těchto migrantů. To bylo způsobeno vzniklým chaosem a rozvratem státu po první občanské válce. Roční nárůst migrantů činil 92 839 v roce 2011. To bylo ve srovnání s předchozím rokem o 23 625 migrantů méně (Fargues, Fandrich, 2012). Podle statistiky UNHCR z roku 2019 bylo v letech 2015 – 2019 přijato celkem 10 689 114 žádostí o azyl a z toho 970 125 žádostí bylo z východní Afriky a oblasti Afrického rohu a 899 007 žádostí ze západní a centrální Afriky (UNHCR, 2019).

4.1 Severní trasa či Trasa přes Centrální Středomoří

Tato trasa využívá Libyi jako hlavní bránu mezi Afrikou a Evropou. Přivádí migranty z východu Afriky, zejména z oblasti Afrického rohu, do Evropy. Přečází přes Středozemní moře a míří především do Itálie. Itálie nemá politiku systematického zadržování, a proto se mohou migranti snadněji přestěhovat do dalších evropských zemí. Frontex na tuto skutečnost zareagoval operací Triton, kterou v roce 2018 vystřídala operace Themis. Tato operace se zaměřuje na vyhledávání a záchranu uprchlických lodí a zároveň má významnou bezpečnostní složku, která pomáhá italským orgánům nejen s registrací migrantů, ale také se sběrem informací a dat zaměřujících se na odhalování terorismu na vnějších hranicích Evropy (Frontex, 2018). Aby se migranti mohli Severní trasou vydat, sledují řadu klíčových migračních uzlů a destinací. Migrační uzly jsou obvykle metropole či větší města, kde mohou migranti načerpat síly či zajistit větší obnos peněz potřebný pro cestu (Marchand et al., 2017). Vzniklá situace je však nebezpečná, protože se zde potkávají jednotlivé migrační stezky a uprchlíci jsou tak předáváni dalším skupinám převaděčů (Krejčí, 2016). Hlavní tranzitní zemí je zde zejména Súdán. Migranti cestují z města Hargeisa v Somalilandu do etiopské Addis Abeby odkud se přesouvají právě do Súdánu a jeho hlavního města Chartúmu. Tato cesta se dělí na tři větve. První z nich vede z Addis Abeby do Metemy, nacházející se na hranici Súdánu a odtud do hlavního města. Druhá z nich vede z Addis Abeby do Humery, nacházející se na hranici Súdánu

a Eritrei. Kromě dvou zmíněných tras, migranti využívají i třetí trasu – letecky z Addis Abeby přímo do Chártúmu (Marchand et al., 2017). Ze Súdánu pak trasa vede do libyjského města Al-Jawf a dále do přístavů v Běnházi a Tripolisu, odkud odplouvají lodě na evropské ostrovy ve Středoziemním moři (např. Malta, Sicílie) (Krejčí, 2016). Klíčovým cílem a tranzitem migrantů je zejména libyjská čtvrť Kufra. Po vstupu do Libye pak mají migranti tendenci směřovat zejména k pobřeží a městským centům. Zhoršující se politická a bezpečnostní situace v Kufře však vykazuje pokles počtu migrantů. Pašeráci proto směřují migranty zejména k městům Rebiána a Tazirbu v libyjské poušti (Kuschminder, de Bresser, Siegel, 2015).

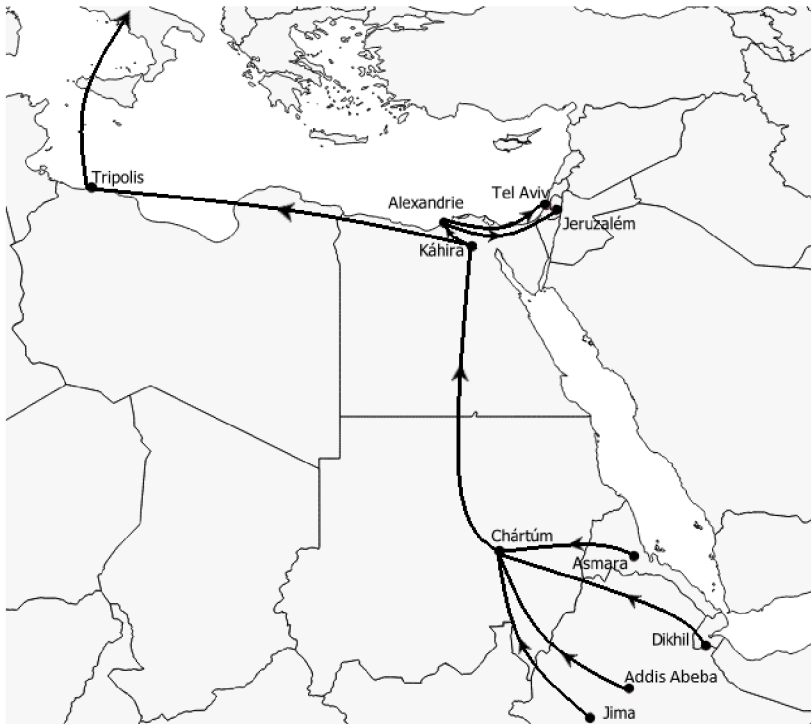
Obrázek 3 - Trasa přes Centrální Středomoří (Marchand et al., 2017; Krejčí 2016; vlastní zpracování)

V roce 2010 bylo na této trase zaznamenáno 4 450 případů nelegální migrace do Itálie. V roce 2011 to již bylo 64 261 případů a toto číslo nadále rostlo (Frontex, 2020). Tato trasa je také označována jako nejnebezpečnější. Během první poloviny roku 2011 došlo na této trase k přibližně 1 500 úmrtím (Fargues, Fandrich, 2012). V současné době se na tom nic nezměnilo. Mezi lety 2018 – 2019 došlo na této trase k nejméně 1 400 úmrtím (MMC, 2020). V roce 2020 byla tato trasa využita 35 673 migranty. Oproti roku 2019 došlo k růstu pohybu, kdy tudy prošlo 14 003 migrantů (Frontex, 2020).

Speciální obavou týkající se pohybu migrantů na této trase je zejména vysoký výskyt nezletilých osob bez doprovodu dospělých. Odhaduje se, že se takto vyskytuje 30 – 34 milionů z celkových 79,5 milionů násilně vysídlených osob. (UNHCR, 2019)

4.2 Sinajská trasa

Tato trasa vede z východu Afriky a oblastí Afrického rohu přes Súdán a Egypt do Izraele. Vede z Chartúmu do Káhiry, odkud lze pokračovat do Alexandrie a izraelského Tel-Avivu. Je možné cestovat také z Káhiry do Libye a dále do Evropy (Krejčí, 2016). Využívá se zejména od roku 2016, pravděpodobně v důsledku zhoršující se politické situace právě v Libyi. Egypt se tak stává velice populární tranzitní zemí. Tím, že přes Egypt začalo cestovat více migrantů, došlo k rozšíření pašerácké sítě v zemi. Egyptská vláda na to zareagovala restrikcemi a vlastními protiopatřeními proti pašování a obchodování. Konkrétně v roce 2016 zavedla zákon proti pašování lidí, který má proti tomuto jednání aktivně bojovat. Tento zákon, mimo jiné, zmiňuje vysoké pokuty pro pašeráky a osoby zapojené do pašování lidí (Marchand et al., 2017).

Obrázek 4 - Sinajská trasa (Marchand et al., 2017; Krejčí, 2016; vlastní zpracování)

V roce 2010 využilo tuto trasu 72 142 nelegálních migrantů (Marchand et al, 2016). Od prosince 2019 se objevují zprávy o policejních razířích na uprchlíky a migranty žijící v oblasti Chártúmu. V době pandemie koronaviru a s ní souvisejícím uzavřením hranic došlo mezi lednem a koncem května 2020 k poklesu migračních toků o 39 %. Předpokládalo se, že pandemie bude mít negativní dopad na migraci, protože může dojít ke zhoršení problému nezaměstnanosti, chudoby, násilí a porušování lidských práv. Další výsledky tento předpoklad potvrdily. Mezi dubnem a květnem 2020 došlo k 65% nárůstu migrace. Do června 2020 hlásil

UNHCR celkem 1 731 690 vysídlených osob a z toho 836 278 uprchlíků v oblasti Sahelu. V Súdánu bylo na konci srpna 2020 zaznamenáno 1 069 536 žádostí o azyl (MMC, 2020). Do dubna 2021 bylo v rámci oblasti Sahelu 2 196 394 vysídlených osob a 887 175 bylo uprchlíků a žadatelů o azyl (UHNCR, 2021).

4.3 Východní trasa

Tato trasa vede z východu Afriky a oblasti Afrického rohu k Jemenu a dále do zemí Perského zálivu a to zejména do Saúdské Arábie a jejího hlavního města Rijád. Byla využívána především etiopskými a somálskými migranty, avšak v posledních letech její využívání kolísá. Hlavním důvodem tohoto kolísání je nejspíše pokračující vojenská intervence v Jemenu známá také jako jemenský konflikt ⁹, který činí tuto trasu méně atraktivní. Zároveň však došlo k rozvolnění monitorovacích misí v této oblasti, a proto mnoho statistických orgánů předpokládá opětovný vzrůst salda migrace. Dalším důvodem mohou být extrémní sucha v oblasti Afrického rohu. Tyto sucha mají ničivý dopad na způsob obživy v této oblasti, a to zejména v Etiopii. Zde žijí obyvatelé, kteří jsou závislí na zemědělství jako způsobu obživy, a proto mohou mít nižší finanční zdroje, které mohou vynaložit na migraci. Pohyb migrantů po této trase omezuje také situace vzniklá v roce 2017 v Saúdské Arábii. V tomto roce saúdskoarabská vláda oznámila lhůtu 90 dnů, během které mohou migranti svůj nelegální pobyt beztrestně zvrátit a mohou opětovně vstoupit do země prostřednictvím pravidelných imigračních kanálů. Všichni ostatní budou pokutováni a následně deportováni. (Marchand et al., 2017).

Je také důležité zmínit, že díky jemenskému konfliktu je tato východní trasa obousměrná. Vyvíjí se zde trend, kdy jemenští uprchlíci přicházejí do hor spolu s migranty navracející se z regionu a dalších zemí. (Marchand et al., 2017)

⁹ probíhající vojenská intervence vedená Saúdskou Arábií proti hutijskému povstání v Jemenu (25.03.2015 – současnost)

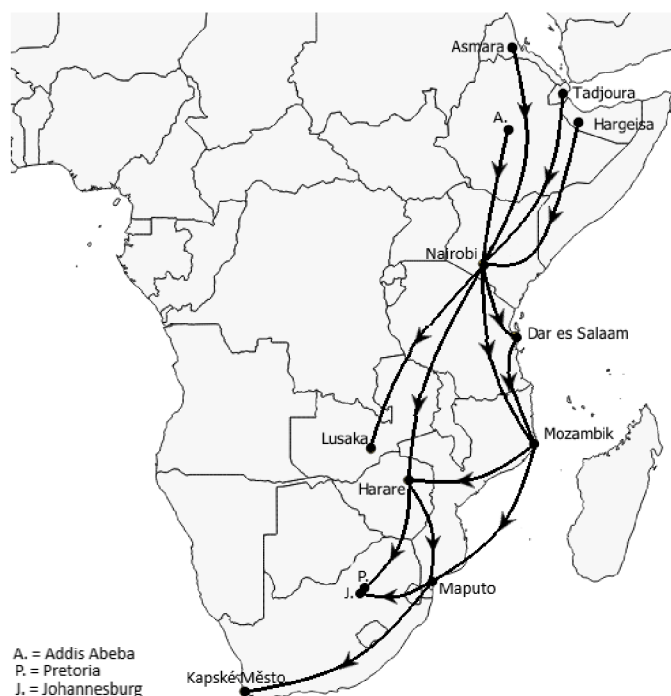
Obrázek 5 - Východní trasa (Marchand et al., 2017; vlastní zpracování)

Tato trasa v roce 2010 zaznamenala 55 588 případů nelegální migrace a v roce 2011 to již bylo 57 025. V roce 2015 zde byl nejvyšší počet migrantů od druhé světové války, kdy trasu využilo přibližně 885 000 migrantů. Tento počet však klesá od března 2016, kdy byla uzavřena Mígrační dohoda Turecka a EU. V roce 2017 bylo na této trase zaznamenáno „pouze“ 42 319 přechodů. V roce 2018 došlo k nárůstu na 56 560 přechodů. To znamenalo 34% nárůst migrantů oproti předchozímu roku. V roce 2019 se počet migrantů zvýšil na 83 333. K tomuto došlo díky otevření přechodu mezi Tureckem a Řeckem. V roce 2020 byl oproti předchozímu roku pozorován pokles na 20 280 případů (Frontex, 2020).

4.4 Jižní trasa

Tato trasa spojuje východní Afriku a oblast Afrického rohu s regionem Jižní Afriky. Jednou z tranzitních zemí se v tomto případě stala Keňa. Mezi další země můžeme zařadit například Tanzanii, Malawi či Mosambik. Tato trasa je využívána o něco méně než ostatní trasy. To je zapříčiněno nízkou přitažlivostí Jižní Afriky oproti Itálii jako snadné brány do obecně přitažlivé Evropy. Oproti tomu si, díky zvyšujícím se počtům pobřežních hlídek a rostoucím pracovním příležitostem v různých sektorech, migranti volí právě alternativní destinace na jihu kontinentu. Hlavními pull faktory jsou zde bezpečnost, únik z konfliktu a právní mezera v souvislosti se žádostmi o azyl. Jižní Afrika měla do roku 2017 velmi dlouhý proces přijímání uprchlíků a žadatelé o azyl zde mohli studovat, pracovat a mít přístup

k sociálním službám (Marchand et al., 2017). To se však změnilo 30. března 2017 s příchodem Bílé knihy o mezinárodní migraci pro Jižní Afriku. Tento dokument, upravující zastaralou imigrační politiku, přesunul administrativní a politický důraz z kontroly hranic na inspekci komunit a pracovišť za účasti právě těchto komunit ve spolupráci s ostatními odvětvími a sférami vlády (SAG, 2017). Navrhuje proto poskytnout „bezpečná zadržovací střediska“ pro žadatele o azyl, kterým byl přiznán status uprchlíka. To by vedlo k omezení přístupu ke studiu a pracovním příležitostem a tím ke snížení migrace. Na této trase však převládá pašeráctví a korupce. Vládní úředníci napříč touto trasou jsou označováni jako ti, kteří obdrželi úplatky, aby zavírali oči před pašováním a v některých případech se těchto operací také osobně účastní (Marchand et al., 2017).

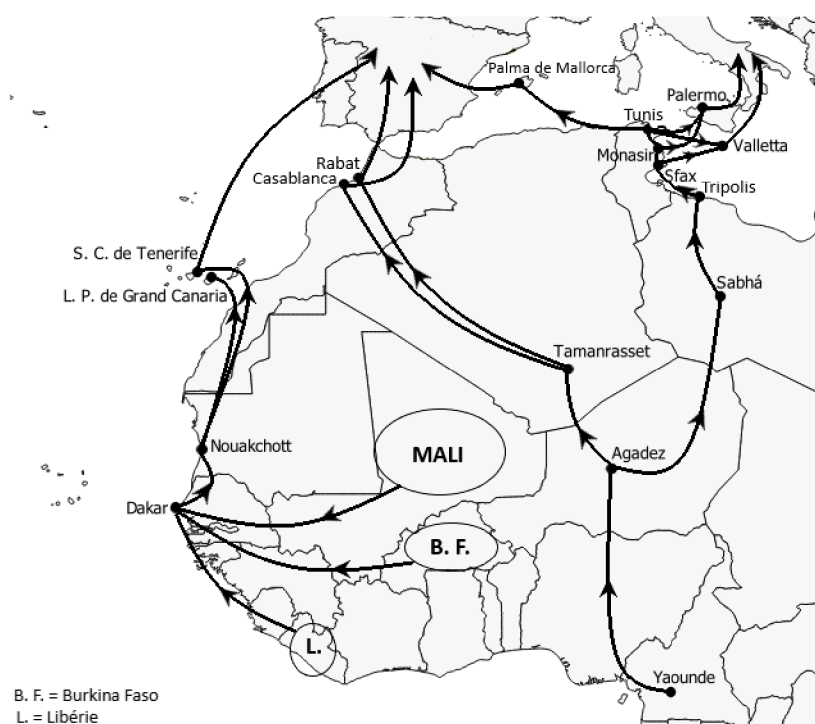

Obrázek 6 - Jižní trasa (Marchand et al., 2017; vlastní zpracování)

IOM odhaduje, že každým rokem je přes tuto trasu pašováno přibližně 16 tisíc migrantů, kteří se soustředí v Jižní Africe, kde v současnosti žije přibližně 4 200 000 migrantů a 300 000 uprchlíků a žadatelů o azyl (Long, Crisp, 2011). Od roku 1990 došlo k nárůstu osob využívajících tuto trasu a v roce 2009 byla trasa využita přibližně 150 000 migranty (Frontex, 2020). Novější čísla nejsou k dispozici, ale odhaduje se snížení počtu přechodů kvůli imigrační politice Jižní Afriky (Marchand et al, 2016).

4.5 Západní trasa

Občané západoafrických zemí prchají třemi migračními větvemi. První větev se vytváří v nigerském městě Agadez, který je nejvýznamnějším migračním uzlem v západní Africe. Odtud větev pokračuje do libyjského města Sabhá, do Tripolisu a dále do tuniských přístavů ve Sfaxu, Tunisu a Monastiru. Z těchto přístavů lze nastoupit na lodě plující na evropské ostrovy Lampedus, Malta, Sardinie a Sicílie. Druhá větev se skládá z různých cest vedoucích ze států Guinejského zálivu sbíhajících se ve zmiňovaném Agadezu. Z tohoto města dále pokračuje do alžírských měst Tamanrasset a Ouargla a také do marockých přístavů Tanger, Rabat a Casablanca, ze kterých poté vyplouvají lodě na ostrov Mallorca a do pevninského Španělska. Maroko je obecně vyhledávaným cílem migrantů, díky přítomnosti španělských exkláv Ceuty a Melilly. Pokud by Afričané pronikli do těchto exkláv, docílili by volného vstupu do Španělska. Třetí větev je v současné době nevýznamná a prchají po ní především migranti z Burkiny Faso, Mali, Libérie a Senegalu. Tito migranti se pevninskými a mořskými cestami dostávají do senegalského Dakaru či do mauretánského Nouakchottu a odtud následně plují na Kanárské ostrovy a pokračují dále přes Španělsko do Evropy. (Krejčí, 2016)

Obrázek 7 - Západní trasa (Marchand et al., 2017; Krejčí, 2016; vlastní zpracování)

V roce 2010 zde bylo pozorováno 41 551 případů nelegální migrace a v roce 2011 toto číslo kleslo na 15 107 případů. V roce 2017 se počet přechodů zvýšil na 23 484 migrantů a o rok později tuto trasu využilo 58 565 nelegálních migrantů. V první polovině roku 2020 došlo

při srovnání s předchozím rokem k vyššímu pohybu. V roce 2019 bylo zaregistrováno 29 278 příchozích migrantů, zatímco v roce 2020 to bylo 42 239 (Frontex, 2020). Největší počet uprchlíků byli Alžířané, kteří tvořili 31 % všech registrovaných (7 % v roce 2019). Naproti tomu například počet Maročanů poklesl. Z původních 30 % zaznamenaných v roce 2019 na 14 % v roce 2020 (MMC, 2020)

Tabulka 1 - Srovnání počtu překročení na migračních trasách mezi lety 2009 a 2020 (Frontex, 2021; MMC, 2020; Marchand et al, 2016; vlastní zpracování)

Trasa/rok	2009	2010	2011	2018	2019	2020
Severní trasa	11 043	4 450	64 261	10 615	14 003	35 673
Sinajská trasa	-	72 142	-	-	-	836 278 (v oblasti Sahelu)
Východní trasa	39 973	55 588	57 025	56 560	83 333	20 280
Jižní trasa	150 000	-	-	-	-	-
Západní trasa	6 642	41 551	15 107	63 147	29 278	42 239

Na základě srovnání v tabulce je zřejmé, že v roce 2010 a 2020 převládá využití Sinajské trasy. Nejvyšší nárůst počtu přechodů je pozorovatelný na Severní trase, a to mezi lety 2010 a 2011, kdy došlo k nárůstu o 1 444,1 %. Tento nárůst má zřejmé spojení s politickou situací afrických států po událostech Arabského jara. Největší pokles je potom zřejmý na Východní trase mezi lety 2019 a 2020 a to o 24,3 %, kdy tento pokles může mít spojitost s pokračováním Jemenského konfliktu.

5. Legitimita migrace

V této kapitole bude popsána legitimita migrace v rámci Evropské unie (EU) a reakce jejích členských států na narůstající počet migrantů. Dále zde bude popsána imigrační politika EU a to zejména ze strany jejích členských států – Itálie a Řecka – které byly nejvíce zasaženy migrační krizí vyvrcholenou v roce 2015.

5.1 Evropská unie a migrační právo

Během uplynulých několika let bylo azylové a migrační právo EU ovlivněno rozdílným přístupem členských států k uznávání žádostí o azyl a přijímání uprchlíků. Během této doby došlo také k zavedení nových vnitrostátních pravidel a postupů, kterými se každý stát řídil. Díky těmto novým pravidlům došlo nejen k porušení zavedených postupů a norem v rámci EU, ale i k porušování lidských práv a svobod. Podle I. G. Langa (2018) není azylové a migrační právo EU adekvátní k reakci na masový příliv uprchlíků a je také založeno na nesprávných postupech, které mohou narušit jeho legitimitu a vést k porušování lidských práv v praxi.

Po vypuknutí Evropské migrační krize v roce 2015 došlo k rozporům mezi členskými státy, a to zejména v otázce přijímání uprchlíků (Lang, 2018). Této problematice se věnuje paragraf 78 odst. 3 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU). Ten stanovil, že v případě, kdy by jeden nebo více členských států čelilo nouzové situaci charakterizované náhlým přílivem státních příslušníků třetích zemí, může Rada EU, po konzultaci s Evropským parlamentem, přijmout prozatímní opatření ve prospěch dotčeného členského státu (dotčených členských států) (EU, 2012). V případě Evropské migrační krize, tomuto náporu čelila zejména Itálie a Řecko. Bylo proto ustanoveno Rozhodnutí Rady EU č. 1523/2015 ze dne 14. září 2015, kterým se stanovilo prozatímní opatření v oblasti mezinárodní ochrany ve prospěch Itálie a Řecka. Toto rozhodnutí mimo jiné stanovilo, že postup přemístění uprchlíků, včetně identifikace osob, které budou přemístěny do každého z členských států, bude zajištěn výhradně Řeckem a Itálií, a nikoliv hostitelským státem. Dále stanovilo, že při tomto přesunu, budou zohledněny veškeré zvláštní charakteristiky žadatelů, jako jsou jejich jazykové dovednosti, rodinné, kulturní a sociální vazby. Členský stát poté může pouze výjimečně odmítnout přemístění, a to z důvodu narušení národní bezpečnosti a veřejného pořádku, případně z důvodu, že existuje domněnka spáchání jakéhokoliv zločinu ze strany uprchlíka (Rada EU, 2015). Po vydání tohoto rozhodnutí se vzniklá politická rétorika odklonila od základních evropských hodnot a přispěla k vytvoření nových národních a evropských právních předpisů (Lang, 2018).

5.2 Imigrační politika Itálie

Po vypuknutí Evropské migrační krize v roce 2015, začala Itálie vytvářet proaktivní přistěhovaleckou politiku, kdy vzniklé programy respektují politiku EU v oblasti přistěhovalectví. Tato italská přistěhovalecká politika je založena na integraci přistěhovalců do místní společnosti, a to především formou umožnění těmto osobám začlenit se do společnosti stejným způsobem jako by byli italskými občany, a dodržování mezinárodních úmluv o postavení uprchlíků a žadatelů o azyl. V roce 2016 bylo v Itálii zaznamenáno přibližně 180 000 přistěhovalců. V reakci na tuto událost, byl v roce 2017 vydán zákon č. 46/2017 o řistěhovalectví, který stanoví nová opatření v oblasti migrace a ochrany hranic území (Immigration Italy, 2021). Po vydání tohoto zákona se počet uprchlíků snížil na 16 376. V roce 2019 však došlo k opětovnému nárůstu, a to na počet 93 715 uprchlíků a z toho se jednalo o 63 655 žadatelů o azyl (UNHCR, 2021). I přes velké množství žádostí o azyl zůstává Itálie jednou ze zemí, kde jsou nejrychlejší postupy zpracování žádostí právě o azyl a víza (Immigration Italy, 2021).

5.3 Imigrační politika Řecka

Vzhledem k narůstajícímu počtu žadatelů o azyl bylo v Řecku zřízeno šest přijímacích a identifikačních center (RIC) a to na hraničních místech – na ostrovech východního Egejského moře a v regionu Evros¹⁰ - která byla určena pro počáteční administraci přistěhovalců. V těchto centrech probíhala identifikace a registrace, lékařské vyšetření a poskytování základních informací. V souladu s řeckým zákonem č. 4375/2016 měli přistěhovalci zůstat v těchto centrech po dobu 25 dní. V praxi však zůstávali v centrech mnohem déle, a to až do dokončení azylového řízení. Lidé, žijící v těchto centrech zažívali nelidské zacházení a trpěli nedostatkem základních potřeb. Organizace Human Rights Watch proto vyzvala v roce 2019 řeckou vládu k zajištění základních služeb a podpoře základních lidských práv takovým způsobem, jakým je to uvedeno ve Všeobecné deklaraci lidských práv vydané OSN v roce 1948. V souladu se vzniklou situací byly v roce 2019 uspořádány Parlamentní volby, kde zvítězila strana Nová demokracie. Tato nová vláda zaujala přísnější postoj k migraci a byl schválen nový azylový zákon č. 4636/2019, který měl proces zpracování žádostí o azyl urychlit. Mimo to došlo k uzavření RIC ve východním Egejském moři a ke zřízení nových středisek a přeměně otevřených uprchlických táborů na uzavřené a tím kontrolovatelné. (European Data Journalism Network, 2019)

¹⁰ zde se nacházejí hranice s Bulharskem

Závěr

Nelegální migrace je staronovým fenoménem. Jedná se o extrémně dynamickou oblast, která, díky malé možnosti odhadu vývoje, vyžaduje flexibilní přístup všech států.

Politická situace za Kaddáfího vlády nebyla pro Libyi jednoduchá. Několikrát došlo ke změnám v názvu státu, státního zřízení a vývoji politiky. Nejdůležitější změnou byl přechod od království ke státnímu zřízení džamahíríja. Kaddáfí v legislativě zachovával islámské principy a jeho politika se řídila tribalismem, socialismem, panarabismem, arabským nacionalismem a klientelismem. Díky svému odporu k imperialismu a kolonialismu si vybudoval nepřátelské zahraniční vztahy. Mimo to došlo k přeměně křesťanských kostelů na mešity a tím i k znepřátelení křesťanů. Docházelo k zatýkání odpůrců režimu, zároveň byli vyhoštěni všichni cizí státní příslušníci a to zejména Italové. V otázce imigrační politiky bylo upřednostňováno obyvatelstvo arabských zemí. Libye však pod touto vládou jen nestrádala a od roku 1960 došlo k obratu. Došlo, mimo jiné, k investicím do zemědělství a národního hospodářství a díky tomuto se začala životní úroveň obyvatelstva Libye zvyšovat. Byly založeny lidové výbory pro veřejný a soukromý sektor, které nahradily politické strany.

Zahraniční politika byla až do roku 1978 zaměřena a ovlivněna Egyptem. To se však změnilo po ukončení egyptsko-izraelské války, kdy došlo k přeorientaci Kaddáfího zahraniční politiky na ostatní arabské státy. V rámci této politiky byly prioritní snahy o vytvoření Federace arabských republik v roce 1972. Tyto snahy však nebyly úspěšné. Po tomto neúspěchu existovala ještě jedna snaha o druhé sjednocení arabského světa a to založením Svazu arabského Magrebu v roce 1989, který fungoval tři roky a poté zanikl. Kaddáfího názory se s ostatními arabskými zeměmi rozcházely a proto svou politiku přeorientoval na Afriku. Díky svému bohatství v ropě, zde získala Libye vedoucí pozici. V rámci této politiky bylo úkolem šířit a podporovat islámské zásady. Postupně Kaddáfí přešel z kulturní pomoci na pomoc vojenskou. Tato vojenská pomoc se však obrátila v invazivní postupy, které vyvrcholily v roce 1972 a to vojenskou intervencí v Čadu. Libyi se obsazení Čadu nepovedlo a v roce 1988 byla podepsána mírová dohoda. Ani vztahy se Sovětským svazem nebyly ideální. Největším problémem byla rozdílná ideologie těchto dvou zemí. Libye dodržovala se Sovětským svazem především obchodní a vojenské dohody a to zejména o dodávkách zbraní a vojenského vybavení. Později došlo k několika konfliktům a výsledkem bylo, že Libye dlužila Rusku miliardy dolarů. Na Libyi poté byly uvaleny mezinárodní sankce týkající se především zbrojního embarga, jež narušily zbývající zahraniční vztahy. Po zrušení sankcí v roce 2003 se postavení Libye zlepšilo a došlo k obnovení mezinárodních dohod o těžbě a obchodu ze strany evropských států. V rámci

tohoto zrušení byla zahraniční politika přeorientována na panafricanismus a tím byly zmírněny i nároky na migraci. Vnitřní předpisy byly upraveny, a v rámci migrační politiky došlo k rovnoprávnosti arabských a nearabských občanů. To však vyvolalo rozpory, Libye se stala migrační tranzitní zónou a došlo k zavedení racionálnějšího zákona – vízové povinnosti pro všechny občany, mimo občany Magrebu. V roce 2008 byl podepsán Pakt přátelství mezi Libyí a Itálií upravující podmínky spolupráce při migraci. I přes to, že byl tento pakt byl v roce 2012 odsouzen jako nepřijatelný, byla posílena spolupráce mezi Libyí a Itálií v rámci potírání nelegální migrace.

Kaddáfího režim byl spojován s řadou případů teroristických útoků. V roce 1977 se Libye objevila na seznamu potencionálních nepřátel USA a v roce 1981 byla na seznamu zemí podporujících mezinárodní terorismus. Kaddáfí do 80. let podporoval různé teroristické skupiny, jako například IRA, nebo Černé Záři, poté však došlo k úpadku této podpory.

Nejvýznamnějšími trasami vedoucí z Afriky na sever jsou: Severní trasa, Sinajská trasa, Východní trasa, Jižní trasa a Západní trasa. Nejdůležitější trasou je Severní trasa známá také jako Trasa přes Centrální středomoří, která využívá Libyi jako hlavní bránu mezi Evropou a Afrikou. Migranti, cestující touto trasou se dostávají z oblasti Afrického rohu, přes Libyi na ostrovy ve Středozemním moři. Odtud potom dále do Itálie, Španělska či Řecka. V rámci této skutečnosti operuje ve vodách Středozemního moře agentura Frontex, která zde v současnosti provádí operaci Themis.

Evropská unie zareagovala na zvyšující se příliv migrantů vydáním Rozhodnutí Rady EU č. 1523/2015, kde bylo popsáno opatření při postupu přemísťování uprchlíků, včetně identifikace osob. Bylo rozhodnuto, že Itálie a Řecko, jakožto oblasti nejvíce zasažené náporom migrantů, budou mít plnou pravomoc v tomto přemísťování. Itálie začala propagovat proaktivní politiku a umožňovala migrantům začlenit se do její společnosti jako plnohodnotní občané. To však znamenalo velký příliv migrantů a proto byl vydán nový zákon upravující opatření v oblasti migrace a ochrany hranic. V Řecku byly na hranicích, zřízeny přijímací a informační centra, kde probíhala identifikace a registrace a lékařské vyšetření. Zde migranti čekali až do dokončení azylového řízení, které rozhodovalo o návratu do země původu či přesunu do jednoho z členských států EU.

Seznam literatury

BAHBOUH, Charif a Jiří FLEISSIG. Malá encyklopedie islámu. Ilustroval Jaroslava BIČOVSKÁ. Praha: Dar Ibn Rushd, 1993, 188 s. ISBN 8090076734.

BARNETT, Michael N. *Dialogues in Arab Politics: Negotiations in Regional Order*. Kolumbie: Columbia University Press, 1998. ISBN 9780231109192.

Český rozhlas. *Před deseti lety začalo v Egyptě arabské jaro. Nyní se ukazuje, že dopadlo jinak, než lidé chtěli* [online]. 2021. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/egypt-arabske-jaro-demonstrace-protesty_2101250843_pj

ČT, 24. *Exploze v La Belle - odvetou bylo bombardování Tripolisu a Benghází. ČT 24* [online]. 2011. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1274491-exploze-v-la-belle-odvetou-bylo-bombardovani-tripolisu-a-benghazi>

DANKOVIČOVÁ, Inge. *Libye*. Praha: Pressfoto, 1980.

Databáze knih: Zelená kniha [online]. 2018 [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/zelena-kniha-124465>

Environmental migration. *IOM: Environmental Migration Portal* [online]. 2020 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://environmentalmigration.iom.int/environmental-migration-1>

European Data Journalism Network , 2019. *How the Greek policy on migration is changing*. [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <https://www.europeandatajournalism.eu/eng/News/Data-news/How-the-Greek-policy-on-migration-is-changing>

Eurostat, 2000. Push and pull factors of international migration. *Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities*, s. 4. [cit. 2021-03-13] Dostupné z: <https://www.nidi.nl/shared/content/output/2000/eurostat-2000-theme1-pushpull.pdf>

Evropská Unie, 2012. *Smlouva o fungování Evropské Unie* [online]. EU, 2012. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=FI>

Evropská unie, 2015. *Rozhodnutí 2015/1523* [online]. Rada EU, 2015. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32015D1523&from=EN>

FARGUES, Philippe a Christine FANDRICH. *Migration after the Arab Spring* [online]. 2012. Dostupné také z: <https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/23504/MPC-RR-2012-09.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

FINK, Arlene. *Conducting Research Literature Reviews*. USA: SAGE Publications, 2014. ISBN 1452259496.

GOMBÁR, Eduard. *Dramatický pŕlměšic: Sýrie, Libye a Irán v procesu transformace*. Praha: Univerzita Karlova, 2001, 215 s. ISBN 8024603705

GOMBÁR, Eduard. *Dějiny Libye*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-363-1.

HORWOOD, Chris, FROUWS, Bram. & FORIN, Roberto. (Eds.). (2020). *Mixed Migration Review 2020. Highlights. Interviews. Essays. Data*. Geneva: Mixed Migration Centre. Dostupné z: www.mixedmigration.org/resource/mixed-migration-review-2020

HUMPLÍKOVÁ, Kateřina. *Zhroucené státy (background report OSN)* [online]. In: . Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2009 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Zhroucen%C3%A9-st%C3%A1ty-GA1.pdf>

Immigration Italy, 2021. *Italy Immigration Policy*. [online]. [cit. 2021-6-1]. Dostupné z: <https://www.immigration-italy.com/italy-immigration-policy>

International Migration White Paper. *South Africa Government* [online]. Department of Home Affairs, 2017. Dostupné z: <https://www.gov.za/documents/international-migration-white-paper>

JANÁČKOVÁ, Zita. *Školní atlas světa*. 2. vydání. Praha: Kartografie Praha, 2006. ISBN 80-7011-730-3.

KADDÁFÍ, Muammar. *Zelená kniha* [online]. Litvínov: Dialog, 1990 [cit. 2021-04-18]. ISBN 80-851-9411-2. Dostupné z: <http://www.charvat-ub.cz/obr/knihovna/zelena-kniha-kaddafi.pdf>

Klima středomořské. *Elektronický meteorologický slovník* [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <http://slovník.cmes.cz/heslo/1548>

KREJČÍ, Václav. *Migrace z Afriky do Evropy. Člověk v tísní* [online]. [cit. 2020-12-21]. Dostupné z: <https://www.clovekvtsni.cz/vaclav-krejci-migrace-z-afriky-do-evropy-3303gp>

KRISHNAKUMAR, P. a T. INDUMATHI. Pull and push factors of migration. *Global Management Review* [online]. Sona School of Management, India, 2014, 8(4) [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: <https://eds.a.ebscohost.com/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=72462b6c-2389-4048-b528-5a75a2526977%40sessionmgr4007>

KRMELA, David. *Seznam států kontinentu Afriky podle rozlohy*. *Zeměpis 24* [online]. [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.zemepis24.cz/kontinenty/afrika/staty-podle-rozlohy>

LAMMA, Mohammed Ben. The Tribal Structure in Libya: Factor for fragmentation or cohesion? *Foundation pour la Recherche Stratégique: L'Observatoire du Monde arabo-musulman et du Sahel* [online]. 2017 [cit. 2021-04-10]. Dostupné z: <https://www.frstrategie.org/sites/default/files/documents/programmes/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/publications/en/14.pdf>

LANG, Iris Goldner. *Human Rights and Legitimacy in the Implementation of EU Asylum and Migration Law* [online]. [cit. 2021-04-27] 2018. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3108379

LANG, Václav. Témata: Muammar Kaddáfi. In: *Novinky.cz* [online]. [cit. 2021-04-13]. Dostupné z: <https://tema.novinky.cz/muammar-kaddafi>

Libya. *The world factbook* [online]. [cit. 2021-02-27]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/libya/>

Libya. *World Bank* [online]. [cit. 2021-03-09]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org>

LONG, Katy a Jeff CRISP. *In harm's way: the irregular movement of migrants to Southern Africa from the Horn and Great Lakes regions* [online]. United Nations High Commissioner for Refugees, 2011. Dostupné z: <http://eprints.lse.ac.uk/38311/>

Main operations. *Frontex* [online]. 2018. Dostupné z: www.frontex.europa.eu/we-support/main-operations/operation-themis-italy/

MARCHAND Katrin, Julia REINOLD a Raphael Dies e SILVA. *Study on Migration Routes in the East and Horn of Africa* [online]. Maastricht Graduate School of Governance, 2017 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://i.unu.edu/media/migration.unu.edu/publication/4717/Migration-Routes-East-and-Horn-of-Africa.pdf>

MARCHAND Katrin, Julia REINOLD, Inez ROOSEN. *Irregular migration from and in the East and Horn of Africa* [online]. Maastricht University, 2016 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: <https://www.merit.unu.edu/publications/uploads/1496241719.pdf>

MENDEL, Miloš. *Arabské jaro: historické a kulturní pozadí událostí na Blízkém východě*. Vydání první. Praha: Academia, 2015. ISBN 978-80-200-2474-9

Migration and Home Affairs. *European Commission* [online]. 2020 [cit. 2021-03-23]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/european_migration_network/glossary_search/migration-route_en

Migration Policy Centre, 2013. *MPC Migration profile: Libya*. [online]. Dostupné z: https://migrationpolicycentre.eu/docs/migration_profiles/Libya.pdf

NEKOLA, Martin. *Diktátoři černého kontinentu*. Praha: Libri, 2015. ISBN 978-80-7277-537-8.

PALAŠČÁKOVÁ, Pavla. *Od revoluci Arabského jara uplynulo deset let. Zklamaly, lidem se žije ještě hůř* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.e15.cz/zahranicni/od-revoluci-arabskeho-jara-uplynulo-deset-let-zklamaly-lidem-se-zije-jeste-hur-1376360>

Palát, M. Příčiny vzniku migrace a reflexe souvisejících teorií, *XVII. mezinárodní kolokvium o regionálních vědách*. 2014 [cit. 2021-03-17]. Dostupné z: http://is.muni.cz/do/econ/soubory/katedry/kres/4884317/48596005/091_2014.pdf

PATAY, Matthew. Muammar Gaddafi: Biography. *IMDb* [online]. 2019 [cit. 2021-04-07]. Dostupné z: <https://www.imdb.com/name/nm0300490/bio>

Rada Bezpečnosti OSN. *Resolution 1973 (2011)* [online]. 2011. Dostupné z: [https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973\(2011\)](https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973(2011))

REEBER, Michel. *Islám*. 1. vyd Praha: Levné knihy, 2008. Malá moderní encyklopedie. ISBN 978- 80-7309-499-7.

Refugee Population Statistics Database. *UNHCR* [online]. 2021. Dostupné z: www.unhcr.org/pages/49e486356.html

ROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 5. vyd. Praha: Vyšehrad, 2011. ISBN 978- 80-7021-925-6

SARDAR, Ziauddin a Zafar Abbas MALIK. *Islám*. Přeložil Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2004. ISBN 8071788821.

SKALNÍK, Petr. *Politická kultura: antropologie, sociologie, politologie*. Praha: Set Out, 2004. ISBN 80-86277-40-2.

TELIČKA, Marek. *Libye: zlobivé dítě Afriky*. In: Stoplusjednička.cz [online]. 2013 [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <http://www.stoplusjednicka.cz/libye-zlobive-ditko-afriky>

UNHCR. *United Nations High Commissioner for Refugees* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/>

WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2005, 206 s. ISBN 8071783900

WALDENFELS, Hans. *Světová náboženství jako odpovědi na otázku po smyslu života a světa*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-711-3062-1.

WEBER, Max. *Economy and Society*. USA: University of California Press, 1978. ISBN 0520280024.

ZARTMAN, William I. *Collapsed States: The Disintegration and Restoration of Legitimate Authority*. Colorado: Lynne Rienner Publisher, 1995. ISBN 978-1555875602.